

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Факултет по журналистика и масова комуникация
Катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“

Андреана Борисова Ефтимова

**Двойственият език в медиите: езикът на
политическата коректност vs езика на омразата**

АВТОРЕФЕРАТ
на дисертационен труд

София, 2016

**Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Факултет по журналистика и масова комуникация
Катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“**

Андреана Борисова Ефтимова

**Двойственият език в медиите: езикът на
политическата коректност vs езика на омразата**

АВТОРЕФЕРАТ
на дисертационен труд
за присъждане на научната степен „доктор на науките“
по 3.5. Обществени комуникации и информационни науки
(журналистика)

София, 2016

Дисертационният труд се състои от увод, 5 глави и заключение. В края е поместена част, съдържаща интервюта с трима водещи специалисти в областта. Библиографията обхваща 175 цитирани заглавия, от които 108 на чужди езици. Трудът завършва с 9 приложения, справка за научните приноси и списък с научните публикации по темата на дисертационния труд.

Общият обем на труда е 368 страници.

Заглавие на английски език: Doublespeak in Media: the Language of Political Correctness vs the Hate Speech

Ключови думи: евфемизми, дисфемизми, медия, политическа коректност, език на омразата

Key words: euphemism, dysphemism, media, political correctness, hate speech

Анотация:

В дисертационния труд се разглеждат евфемизмите и дисфемизмите, както и процесите на евфемизация/ табуизация и дисфемизация/ детабуизация. Предлагат се типологии на евфемизмите/ дисфемизмите според различни критерии и принципи.

Термините *политическа коректност* и *език на омразата* не са лингвистични термини, въпреки че обозначават феномени, които имат предимно речево проявление. Политическата коректност и езикът на омразата са най-вече идеологически основи за определен тип езиково прогнозиране и планиране, а по-генерално – и за определена езикова политика.

Коментират се конкретни евфемистични и дисфемистични употреби в медиите в следните семантични категории – професии и институции, болести и физически нарушения, смърт, полава принадлежност и семейни и сексуални отношения, криминално поведение, етнически групи, външен вид и възраст, политически евфемизми/ дисфемизми. В наблюденията се установява тенденцията за активно използване на евфемизмите в неформалните речеви регистри на медийната реч, което преобръща представата за евфемизмите като принадлежащи единствено на обработеното и книжовното изразяване.

Дисертационният труд е обсъден и насрочен за публична защита от Катедрения съвет на катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“ при Факултета по журналистика и масова комуникация на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Публичната защита ще се състои на 11. 10. 2016 г. от 13 ч. в зала 29 на ФЖМК.

Съдържание на автореферата

Увод	4
Лингвистична аксиология. Аксиосферата толерантност/ нетолерантност	10
Същност и класификации на езиковите средства за евфемизация/дисфемизация в медийния текст	14
Стилистична характеристика на думите	14
Евфемизация и дисфемизация на медийната реч	16
Характеристики и класификации на евфемизмите/дисфемизмите	17
Езикът на политическата коректност и езикът на омразата	19
Езиковото табу и процесите на евфемизация и детабуизация (дисфемизация) на медийната реч	22
Евфемизми/ дисфемизми в медийния текст	24
Евфемизми/ дисфемизми за професии и институции	24
Евфемизми/ дисфемизми за болести и физически нарушения	25
Евфемизми/ дисфемизми за смъртта	26
Евфемизми/дисфемизми за обозначаване на половата принадлежност и на семейните и сексуални отношения	26
Евфемизми/ дисфемизми за криминално поведение	28
Етноними – евфемизми/ дисфемизми за етнически групи (етнофолизми/ ектроними)	29
Евфемизми/дисфемизми за външен вид и възраст	30
Политически евфемизми (doublespeak – езикът на лъжата)	31
Библиография	36

Приложение

1. Съдържание на дисертационния труд „Двойственият език в медиите: езикът на политическата коректност vs езика на омразата“	41
2. Справка за приносите на дисертационния труд	46
3. Списък с отпечатаните или приетите за печат научни трудове, свързани с дисертационния труд, изискван по чл. 77 (2), т. 9 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“	48

Увод

Нарастващият интерес към проблемите на масовата комуникация включва любопитството към езика на медиите като поле, в което се реализират и развиват процеси, протичащи в съвременната речева практика. Езикът, особено медийният език, реагира на всички промени в живота на колектива. Медийната реч отразява най-ярко проблемите във функционирането на езика и протичащите процеси в речевата практика.

Процесите, които се проявяват в съвременната медийна реч, се характеризират с динамика, но и с устойчивост на проявлението. Процесът на демократизация на медийния език е изразен в проникването на елементи от субстандарните формации (жаргонизми, разговорни и просторечни елементи) и оттам в универсализирането на неформалното общуване, в либерализацията на нормата (водещо до променено разбиране за отклонение от нормата), в упадъка на езиковия вкус и усет. Тези промени водят до детабуизацията и дисфемизацията на медийната реч. Езикът на омразата е проява на този процес. От друга страна, стандартизацията на речта и подемот на езиковия пуризъм, изразени в необходимостта да се следват езикови предписания, водят до тенденцията към евфемизация и табуизация на речта. Тя се изразява в езиково-реформаторските опити на политическата коректност.

Отбелязва се повишен интерес към проявлението на тези процеси в медийната и политическата комуникация, тъй като в съвременните динамично развиващи се общества много важни са начините за въздействие и манипулация върху масовото съзнание. Изучаването на начините за манипулативно въздействие на евфемизмите върху аудиторията е важно не само за заетите в сферата на масовата комуникация, но и за хората, чието съзнание се манипулира – да изградят защитата си от манипулативното въздействие. Недостатъчната лингвистична проученост на манипулативния аспект на евфемизмите открива възможността да се осветли още един начин за въздействие в медийната и политическата комуникация, тъй като решението на редица политически и социални проблеми зависи от интерпретацията им в медийния и в политическия дискурс.

Предмет на изследването. Предметът на изследване са стилистичните и прагматичните характеристики на евфемизмите и дисфемизмите в медийната реч като част от процесите (1) на евфемизация и табуизация и (2) на дисфемизация и

детабуизация, които се превръщат в основен езиков механизъм за реализирането на езика на политическата коректност и речта на омразата.

От възможните структурно-семантични прояви на евфемизация/дисфемизация са избрани тези, които се реализират на **лексикално и фразеологично равнище**, тъй като субституцията на лексеми и словосъчетания е преобладаващ и предпочитан начин за създаване на евфемизми и дисфемизми, част от които са елементи от политически коректния език и езика на омразата. Освен това Ю. Баскова твърди, че най-голяма сила за манипулативно въздействие в медиите имат евфемизмите, образувани на лексико-семантично и синтактично равнище, защото именно те са способни максимално да се отдалечат от забранения денотат и мощно да въздействат върху съзнанието на адресата¹ (Баскова 2006; Прядилникова 2007). Затова лексикално-граматичната и лексикално-стилистичната и оценъчната характеристика на евфемизмите е водеща в настоящото изследване.

Обект на изследването. Обектът на изследване са функциите на евфемизмите и дисфемизмите в медийната реч (основно в таблоидните, но и в качествените печатни и електронни медии).

Съвременните медии се отличават според целевата си аудитория, което предопределя функционирането на изданията/предаванията в различни типологически модели, обособени в две представителни групи – моделите на качествените и на таблоидните медии. Езиковата политика и езиковата практика на една или друга медия се явяват маркери на определен тип издание. Настоящото изследване не се занимава с разграничаване на езиковото поведение на различните типове медии, изхождайки от тезата на В. Антропова, че в медиасферата се наблюдава процес на културна хомогенизация, на формиране на монополярен и унифициран свят, на снемане на дихотомията елитарно-масово (Антропова 2013: 25). Интересът към медиакulturата² като доминираща култура на информационното общество и като аналог на масовата култура води културолозите до заключението, че „прокарването на граница между елиментарната и масовата култура е все по-сложно, доколкото масовата култура се превръща във всемирен феномен, във водеща културна форма и стратегия на социалното битие и

¹ „Манипулативният потенциал на графичното, фонетичното и морфологичното равнище не бива да се смята за висок, доколкото евфемизмите, реализиращи се на тези равнища, притежават твърде тясна връзка с табуираната пряка номинация“ (Баскова 2006).

² Медиакulturата е определяна като „свкупност от материални и интелектуални ценности в областта на медиите, а също и като исторически определена система на възпроизвеждането и функционирането им в социума“ (Федорова, цит. по Антропова 2013: 24).

социалното управление“ (Антропова 2013: 24-25). Затова сближаването на концепциите и/или размяната на ролите в класическата таксономия „качествен печат – жълт печат“ доказват, че „[...] ярките типологични контрасти постепенно се заличават“ (Вълканова 2007: 128). В същото време медиасредата се характеризира с културен плурализъм, определен от миграцията на реципиента между многобройни инфопотоци и в безкрайното множество от информационни полета с различна сложност (Антропова 2013: 25). Затова анализът на журналистическата практика е истинско предизвикателство заради динамиката на процесите – културна хомогенизация, но и плурализация. Настоящото изследване се възползва от езиковия материал в различни медии заради „изравняването“ на ценностите в медиакултурата. Разбира се, типологиите на медиите по различни критерии остават в сила (Спасов 2000, Монова 2012, Антропова 2013), но сближаването на качествените и масовите медии поражда идентични типове медии според В. Антропова (Антропова 2013: 28) и е основанието, заради което в предстоящия анализ ще се използват примери от всякаква медийна реч. Коментират се и други причини за разширеното поле ексцерпирания езиков материал – проявата на политическите евфемизми предимно в качествената преса, разширеното поле на позволеното и хиперрепрезентираните табуирани теми в таблоидната преса.

Използвани източници за събиране на лингвистичния материал са всекидневниците „Труд“ и „24 часа“, седмичникът „Уикенд“, агенциите „Блиц“, „Пик“, специализираните издания „Капитал“ и „Дневник“, електронните медии БНТ, bTV, Нова ТВ, ТВ7. Изборът на медии е повлиян и от тяхната значимост в системата на средствата за масова комуникация, и от достъпността им, включително и в онлайн пространството. Периодът за провеждане на изследването е двугодишен – от 2014 г. до 2016 г., като понякога се използват и примери след 2010 г., но те са единични.

Цел на изследването. Целта на изследването е проучването на лингвостилистичните особености и прагмалингвистичните функции на евфемизмите и дисфемизмите в съвременната медийна реч.

Задачи на изследването.

- 1) Да се систематизира научно-изследователският опит на различни дисциплинарни парадигми в изучаването на евфемизмите и дисфемизмите, както и в разглеждането на проявленията на езика на политическата коректност и на езика на омразата;

- 2) Да се отделят основните параметри на понятията за евфемизъм и дисфемизъм, на явленията евфемизация/ табуизация и дисфемизация/ детабуизация; да се характеризират като членове на лингвистична дихотомия;
- 3) Да се дефинират понятията *политическа коректност* и *език на омразата* от лингвистична гледна точка; да се определят границите им като лингвистични понятия, както и тяхното разпространение в речта и функциониране в публичната и частната сфера;
- 4) Да се уточни корелацията между понятията *политическа коректност* и *език на омразата* и процесите на евфемизация и дисфемизация като нормални процеси, съпътстващи езиковото развитие;
- 5) Да се успоредят процесите на евфемизация и дисфемизация с процесите на табуизация и детабуизация на медийната реч, като се разгледат проблеми, свързани с езиковото табу;
- 6) Да се уточни значението на двата термина *политическа коректност* и *език на омразата* и да се проследят детерминологизираните им употреби в медиите;
- 7) Да се уточнят семантичните полета и таксономичните класове, които предполагат евфемистични или дисфемистични обозначения на включените в тях денотати; да се опишат типичните модели, въз основа на които се образуват евфемистичните и дисфемистичните номинации;
- 8) Да се анализира стилистичният потенциал на евфемистичните и дисфемистичните употреби в речта на таблоидите според определени, предварително избрани семантични категории и да се открият онези употреби, които са от арсенала на политически коректните и некоректните номинации;
- 9) Да се отчетат обществените нагласи към някои евфемистични, ортофемистични и дисфемистични номинации, за да се потърси обяснение за (не)възприемането на названия от политически коректния език;
- 10) Да се опишат функциите на евфемизмите и дисфемизмите в медийната реч;
- 11) Да се анализира употребата на евфемистичните и дисфемистичните номинации като средство за манипулация на рецепцията.

Методологични постановки на изследването. В изследването са използвани постановки на лингвистичната аксиология (Е. Серебренникова, В. Марянчик, И. Жданова и др.) и на журналистическата аксиология (В. Антропова), функционалната граматика и стилистика (А. Бондарко), социолингвистиката (Л. Крисин), лексикологията и лексикалната семантика (Ив. Касабов и др.), конотативната стилистика (В. Маровска), политическата семиотика и лингвистика (Д. Херадстейт и Т. Бьоргу и др.), медиазнанието и медиалингвистиката (типологията на печатните издания – В. Антропова, О. Спасов, Т. Монова, В. Вълканова и др.), прагматиката (в частност теорията на лингвистичната вежливост на Дж. Лийч, П. Грайс, прагматическата лексикология), когнитивната наука (когнитивните аспекти на теорията на истината – Дж. Болинджър, Х. Вайнрих, Р. Блакар, Дж. Лейкъф и М. Джонсън и др., понятието за фрейм/сценарий – М. Мински, Т. ван Дайк), дискурс анализа (Т. ван Дайк).

Гледната точка на лингвистичната аксиология се възприема в тази разработка като основна рамка за интерпретация на евфемистичната и дисфемистичната лексика, тъй като проблемът за ценностите винаги придобива особено социално и нравствено значение в преломни моменти от общественото развитие, когато предишните традиции и ценности губят своята значимост и актуалност. Българското общество е в преходен социално-исторически период, в който силно се откроява ценностната криза – доминиране на технокрацията и на прагматично-потребителското светоусещане, отчуждение, загуба на културната памет, криза на националното самосъзнание и др. Тази картина създава усещането за отстъпване на традиционните ценности пред нови ценности, антиценности, псевдоценности, имитация и инфлация на ценностите. Всичко това се отразява в езика на медийния дискурс, чрез който се обективират обществено значими ценностни смисли.

Дискурсът е основно понятие, около което се гради настоящият анализ на медийната реч. Изследователите разглеждат дискурса като: сложно комуникативно явление, като съвкупност от тематично съотнесени тектове, като речево произведение с многообразни когнитивно-комуникативни функции, като процес на устното общуване, като определен тип менталност, като текст в конкретна ситуация на общуване (вж. Жданова 2015: 7). В настоящата работа дискурсът се разбира (1) като свързан текст, в изграждането и функционирането на който участват екстралингвистични, прагматични, социокултурни и други фактори; (2) като реч,

която е социално действие. Затова понякога термините *дискурс*, *текст* и *реч* са взаимозаменяеми в настоящата разработка.

Тъй като се анализира медийният дискурс (осъществяващ се в институции и състоящ се от йерархично организиран комплекс от текстове – вж. Жданова 2015: 9), се вземат предвид постановките на Т. ван Дайк за структурите на дискурса³: локални (микроструктури) и глобални (макроструктури) (Ван Дайк 1989: 134). В настоящото изследване се анализира употребата на лексикални субститути като част от реторическите структури⁴, които могат да задействат специални сценарии (или клъстър, според които са организирани знанията на общуващите) или положения, за да се усили въздействието на медийния текст. „Сценариите се формират в резултат на съпоставянето на конкретно събитие с образи, пазени в паметта на носителя на езика“ (Марянчик 2013: 6). Те са когнитивни структури и аксиологически типизиращ образ на събитията в медийния дискурс. Тъй като фреймът е разбран от М. Мински като „познавателна структура за представяне на стереотипни ситуации“ (Мински 1992: 1), а в изследванията на Т. ван Дайк се посочва, че термините *сценарий* и *фрейм*⁵ се използват като варианти на това понятие (Дайк 1989: 16-17, 165), то в настоящата разработка те се схващат като взаимозаменяеми термини за едно и също понятие. Като резултат от действието на сценариите/ фреймовете (типове персонажи, поведенчески роли, образи и маски на автор/ читател, хронотоп – вж. Марянчик 2013, Жданова 2015) в медийния дискурс се изграждат модели на политически коректно отношение или на стигматизиране на определени общности.

Методи на изследването. Основен метод – лингвистичен аксиологически анализ чрез семиометрия, семантичния диференциал на Ч. Осгуд. Допълнителни методи: анкетиране, наблюдение, интервюиране на експерти, различни видове

³ Дискурсът като комуникативно събитие „е сложно единство от езикови форми, значения и действия, което може да се характеризира най-добре с помощта на понятието комуникативно събитие или комуникативен акт“ (Ван Дайк 1989: 121-122). По този начин медийният дискурс не се ограничава само в границите на текста, а се вземат предвид социалната ситуация, личностните и социалните характеристики на участниците и т.н.

⁴ Според Т. ван Дайк семантиката и лексиката са елементи от стила и се намират под влиянието на реторическия аспект на дискурса (вж. схемата на структурите на дискурса у Ван Дайк 1989: 134).

⁵ Тъй като разбирането на речевото изказване се опира върху по-обща концепти, категории, правила и стратегии, Т. ван Дайк предлага това общо знание да се описва с термина *фрейм*, тъй като е организирано в концептуални системи (Ван Дайк 1989: 16). Фреймовете не са произволно отделени части от знанието, а са организирани около определен концепт, имат конвенционална природа и благодарение на тях можем да интерпретираме адекватно поведението на другите и да организираме своето (Ван Дайк 1989: 17). Речевите актове са зависими от фреймовете (знанията за типизираната последователност от речеви действия, знанията за условията на комуникацията, знанията за света).

анализ – контент анализ, лексикално-семантичен, лексикално-граматичен, лингвостилистичен, и комуникативно-прагматичен анализ.

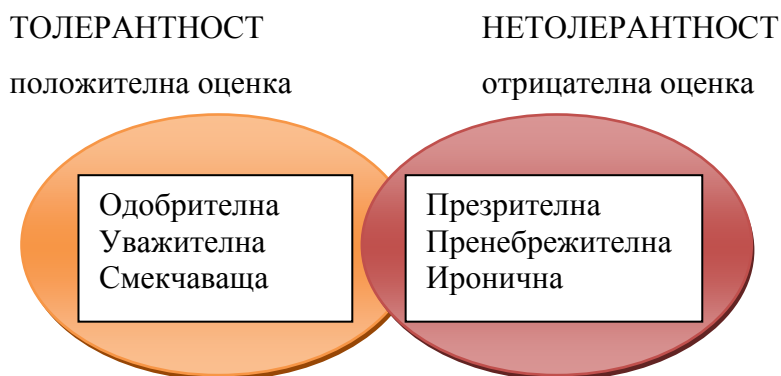
Терминологичният апарат на изследването има интердисциплинарен характер. Използват се термини от областта на аксиологическата и общата лингвистика, социолингвистиката, психолингвистиката, прагматиката, медиастилистиката, журналистическата теория, теорията на книжовните езици, политологията, дискурс анализа и др.

1.0. Лингвистична аксиология. Аксиосферата толерантност/нетолерантност

Журналистическата аксиология и лингвистичната аксиология се интересуват от оценъчността и ценностните характеристики, отразени в речта. Понятието за функционална семантико-стилистична категория (ФССК) се въвежда, за да се разгледат езиковите средства от различни равнища (включвайки текстовото), обединени функционално-семантично и стилистично в система за изразяване на оценки и ценности. Аксиологичността и оценъчността се обособяват като отделни ФССК, въпреки че са тясно свързани и си взаимодействат. Те отразяват способността на езиковите единици да отразят ценностни и оценъчни отношения. Ценностите влизат в система и намират отражение в обществено-политическия дискурс. Въз основа на ценностната си ориентация индивидите формират и изразяват своите оценки. Оценката е „особен когнитивен акт, в резултат на който се установява отношението на субекта към оценявания обект с цел определяне на значението му за живота и дейността на субекта“ (Арутюнова, цит. по Серебренникова 2011: 25). Оценката отразява социални норми и стереотипи, но и индивидуалност в процеса на оценъчна категоризация, т.е. в нея винаги присъстват субективни и обективни фактори. В настоящото изследване се вземат под внимание оценките на адресанта според ценностната му ориентация, които могат да бъдат: (1) оценка на денотатите и (2) самооценка. Отчитат се и оценките на адресата, които представляват комбинация от (1) оценката на денотатите, (2) оценката на текста и на конкретните номинации в него, (3) оценката на авторската личност и интерпретация, (4) самополагане в ценностната координатна система на текста. В резултат на тези типологии могат да се оформят оценъчните полета на автора и интерпретатора, които влизат в сложни взаимоотношения на пълно съвпадане,

частично припокриване или напълно разминаване. В настоящото изследване се установяват възможностите на езиковите средства (евфемизмите и дисфемизмите) за изразяване на оценка (положителна, отрицателно, иронична и др.) въз основа на една определена ценностна опозиция *толерантност-нетолерантност* в медийния текст. Тази опозиция е свързана с дихотомията *свое/чуждо* и се отразява в оценката.

В аксиологичния анализ на медийните текстове по-нататък по опозицията *толерантност/нетолерантност* речевите употреби ще се регистрират според скала на оценките, в която ще се използват основните оператори *положителна/отрицателна*. В техните полета се въвеждат детайлизиращи оценъчните оператори като *одобрителна, уважителна, пренебрежителна, иронична* оценка и др. (вж. Фиг. 1).

Фигура 1. Поле на аксиологемите в медийния текст

Повечето изследвания съсредоточават вниманието си върху лексикалното равнище като ядрено микрополе за оценъчност. Настоящото проучване не прави изключение, защото се фокусира върху лексикалните евфемизми и дисфемизми.

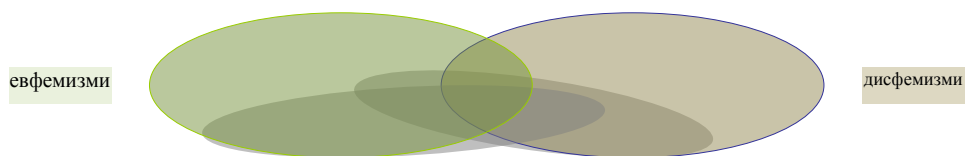
Акцентът върху функционалността на езиковите единици насочва към действителната комуникация, а оттам към широкия, екстралингвистичния контекст, в който те реализират или не потенциалните си значения. Езиковите и екстралингвистичните познания се формализират като фреймове по М. Мински или сценарии по Т. ван Дайк. Оценъчната семантика „разчита на подкрепата на контекста, за да бъде разбрана адекватно от събеседника“ (Илиева 2004: 30-31). В контекста и евфемизмите, и дисфемизмите могат да изразят както положителна, така и отрицателна и иронична оценка, въпреки потенциала, който притежават.

Оценяването в дискурса дава възможност за изграждането на множество концептуални светове. Изключително важно е, че в процеса на формиране на оценъчно отношение влияние оказват средствата и каналите за информация.

Съвременните обществено-политически дискурси придобиват оценъчен характер, защото въздействието върху адресата „се реализира чрез целенасочено аксиологическо моделиране на реалността в медиадискурса“ (Марянчик 2013: 2).

В. Марянчик поставя два основни проблема пред анализа на оценъчността в лингвистиката. Тя може да се анализира в тесен смисъл като „свкупност и взаимодействие на различен род оценки в текстовото пространство“, а в широк смисъл – като „аксиологичен анализ, предполагащ проявяването на ценностите, които са актуализирани в текста, на техния културологичен коментар и на моделирането на ценностни йерархии и аксиологически структури на текста“ (Марянчик 2011: 3). Такива анализи би могло да се осъществят чрез метода на семиометрията. Чрез него в настоящата работа се прави анализ на неявни оценъчни източници, като се отчита, че при употребата си всяка дума може да представлява неявна оценка в съпоставка с някакъв стандарт. Тук се анализират прагматично-реторически структури: метафори, метонимии, сравнения, ирония, парафрази, повторения, цитирания и др. Всички те могат да представляват евфемистични и дисфемистични употреби, които са обект на изследването.

Отчитането на контекста (микро- и макроконтекста според типологията на М. Рифатер) е показало в лингвистичната наука, че стилистичният похват е неотделим и невъзможен за идентифициране и тълкуване извън контекста (Рифатер, цит. по Дюбоа и кол. 1986: 275). В контекста и евфемизмите, и дисфемизмите могат да изразят както положителна, така и отрицателна и иронична оценка, въпреки потенциала, който притежават и с който се реализират най-често в речевата практика, т.е. текстовото оценъчно съдържание може да не съвпада с езиковото оценъчно значение и дори може да му противоречи. Тъй като контекстът играе ключова роля в определянето на номинациите като евфемистични или дисфемистични, няма как те да бъдат категорично разпределени в полето на аксиологемите (възможно е евфемизмите да се използват за изразяване на иронична оценка, а дисфемизмите – за смекчаване на негативната оценка). Затова и евфемистичните, и дисфемистичните номинации могат да изразяват и положителни, и отрицателни оценки – вж. Фиг. 2.

Фигура 2. Оценъчен ресурс на евфемизмите и дисфемизмите

Аксиосферата се формира от ценностното съзнание на човека (представи, оценки, вкусове, идеали, норми) и от света на ценностите (Марянчик 2013: 8). Аксиосферата обикновено носи името на ценността, например толерантност. Толерантността е „универсална многоаспектна категория“ и универсална ценност. Принципът на толерантността се прилага и в междуличностните, и в социалните отношения и затова се говори за два аспекта в проявлението му – междуличностен и социален. Като обществен механизъм и ценност толерантността изисква избягване на конфликтите и на откритото изразяване на нетърпимост и силово доминиране по отношение на групи от хора или индивиди. От лингвистична гледна точка толерантността се разглежда като „специфична категория, която влияе на механизмите на речевата комуникация“ (Земская 2006: 46). Тя е свързана с речта, а не с езика и затова не може да се говори за толерантност на равнището на граматиката, фонетиката и др. Толерантното поведение може да се осъществи чрез комуникативни тактики, чрез изграждането на поведенчески парадигми, тъй като то изпълнява регулативни функции в общуването. Само в обществото е възможно едно поведение (речево и/или неречево) да се оцени като толерантно или нетолерантно. По този начин признаците на комуникативната категория могат да се опишат като отношение към чуждия, комуникативна (не)целесъобразност и (не)вежливост (Михайлова 2004: 26). Толерантността, както и нетолерантността се реализират в обществено-политическия дискурс, изразяват емоции, които са свързани с различността на обекта на изказването, която не може да се промени, и се основават на делението *свои-чужди* (а то може да стане според всяка социална или биологична характеристика). Мястото на толерантния дискурс в масмедииите може да се определи чрез анализа на лексикално-семантичното поле (лексеми, имплицитно или експлицитно съдържащи оценка и формиращи (не)толерантно

речево поведение), чрез което се реализира функционалната семантично-стилистична категория *толерантност*. Като подкатегория на толерантността се явява политическата коректност, доколкото в основата ѝ лежи желанието да не се обиди определена социална група, а като подкатегория на нетолерантността/нетърпимостта се явява езикът на омразата.

2.0. Същност и класификации на езиковите средства за евфемизация/дисфемизация в медийния текст

За да се определи оценъчната функция на номинациите в толерантния медиен дискурс, би следвало да се определи социолектната и функционално-стилистичната им принадлежност, т.е. дали са евфемизми, дисфемизми и ортофемизми.

2.1. Стилистична характеристика на думите

Ортофемизмите са по-скоро официалните номинации с буквално значение и неутрална употреба, докато евфемизмите и дисфемизмите се определят като разговорни и/или преносни употреби.

Евфемизмът е „вид лингвистична приповдигнатост или подобрене, което е специално насочено към намирането на социално приемливи думи за концепти, за които повечето хора се затрудняват да говорят“ (Уилиамс 1975). От съществено значение е, че евфемизмът винаги е синоним на думи с тъждествено или близко денотативно значение (защото се отнася към същия референт), но има различно конотативно значение и различна връзка с обозначаващото. Реализирането на евфемизмите преминава през два етапа: (1) установяване на стигматизиран денотат, съпроводен от негативна конотация; (2) създаване на положителна или неутрална номинация, т.е. евфемистично наименование, като се запази истинността на изказването. Евфемизмът е основан върху „смяната на фокуса на възприятието на обекта чрез извеждането на нежелателния признак от актуалната семантична структура“ (Ботороева 2010). Сред особеностите на евфемизмите са контекстовата детерминираност, семантична неопределеност и дифузност, амбивалентност, формален характер на подобряването на денотата, възпроизводимост в различна степен, зависимост от културната традиция, имплицитност, запазване на условието за искреност.

Общо изискване за определянето на една номинация като евфемизъм е тя да е приемлива в някаква социална група и обратното, дисфемизмите са неприемливи за някаква социална група, но могат да са приемливи за друга. Затова евфемистични функции могат да имат думи и изрази, принадлежащи към различни стиллове и езикови варианти, включително към сленга. Евфемизмите и дисфемизмите са репрезентативи на колективната картина на света. Те са обусловени от ценностите и нормите на социума, които в някои случаи изискват и съобразяване с принципите на политическата коректност.

Непрекъснатото подновяване и използване на евфемизми в речта се обяснява с липсата на контрол над захранването с нови и нови номинации, което води до покачване на евфемистичната употреба. Захранването с нови евфемизми се извършва чрез механизма на превръщането на истинския евфемизъм в износен при периодичното възпроизвеждане на евфемизма в определено контекстуално обкръжение, при което знакът губи евфемистичната си функция и приема легитимните признаци на прикривания обект. Установено е, че износеният евфемизъм е нормиран и се намира на равнище, на което вече не скрива, а изразява забраненото понятие/обект.

Дисфемизмът е „езиков израз с отрицателна (дерогативна, унищожителна в една или друга степен, с един или друг оттенък) оценка на денотата“ (Резанова 2008). При това денотатът остава непроменен. Дисфемизмите, както стана ясно по-горе, могат да имат евфемистична употреба в определени ситуации, по-скоро неформални (напр. *бомби* вм. *бюст*). Понякога обаче контекстът повлиява интерпретацията на евфемизмите – като иронична или дори обидна (вж. Ван Дайк 2013).

При евфемизмите и дисфемизмите говорим за едно и също езиково явление – вторичната номинация, при която се образуват нови думи и изрази и/или значения, но разположени на различни места върху една и съща скала – стилистичната. И евфемизмите, и дисфемизмите могат да прикриват неприятни истини, но по различен начин – омаловажавайки или хиперболизирайки неприятните признаци на явленията, обектите, събитията. В своята същност евфемизмите и дисфемизмите представляват лингвистична универсалия и са отражение на универсални закони в човешкото мислене. Според Т. Бойко евфемизмите и дисфемизмите образуват обща лингвистична дихотомия, основанията за която са: (1) общите лингвистични механизми в образуването им

(механизма на вторичната номинация); (2) запазването на когнитивния компонент в значението на изходната номинация и нейните заместители (евфемизми и дисфемизми); (3) разликите в прагматичните функции на изходните и заместващите номинации (евфемизмите пораждат положителни, а дисфемизмите – негативни конотации; чрез евфемизмите се неутрализира, а чрез дисфемизмите се интензифицира негативният прагматически ефект (Бойко 2005). Те са средство за изразяване на оценка и „са ориентирани към ценностно-нормативната картина на света в езиковата общност. В основата на речевото им функциониране лежат стереотипните представи на говорещите за процесите и явленията в обкръжаващия ги свят, а също нормите и правилата за речево взаимодействие“ (Бушуева 2005). Отсъствието на евфемизмите и дисфемизмите от описанията на книжовноезиковите средства или специалното им отбелязване като стилистично маркирани в тези описания (т.е. като девиантни) е подценяване на съществуването на изразни средства на стилистичната скала, които играят основна роля в общуването заради способността си да изразят емоционално-оценъчни и експресивни значения.

Лексикалните единици не са евфемистични или дисфемистични по природа. Евфемистичността или дисфемистичността им се поражда на равнището на речта, а не е тяхна езикова характеристика. Затова евфемизмите и дисфемизмите се определят само в определен контекст (вербален, социален, културен) и при промяна на параметрите на контекста евфемистичните или дисфемистичните функции на думите могат да отпаднат или да се променят в противоположното съответствие.

2.2. Евфемизация и дисфемизация на медийната реч

Процесът на евфемизация на речта е противоположен на повсеместната вербална агресия и на огрубяването на речта във всички социални сфери (вж. Крисин 2004: 262-265). Той е основен лингвистичен механизъм в реализирането на политически коректния език. В изследванията на езика на политическата коректност много често се поставя знак за равенство между политически коректните думи и изрази и между евфемизмите. И на пръв поглед е видно, че не всички евфемизми са политически коректни. Евфемизмите са продукт на естествената семиотична среда, на естествения еволюционен семиозис, а политически коректната лексика е изкуствено конструирана по примера на евфемистичната според положенията на политически коректната идеология. По това се различават евфемизмите от политически коректните лексеми, както и по

пътищата, по които се извършва налагането им сред социалната общност. Налагането на политически коректните номинации се извършва от членовете на експертни общества в дискурса на различните общности, а след това те преминават в общ кооперативен дискурс. Това ги превръща в част от манипулативна технология за въздействие върху общественото мнение. Очертава се тенденция за евфемизация на медийната реч, която включва все по-засилващото се влияние и разпространение на езика на политическата коректност, която отговаря на изискванията на новите културни условия. Тази тенденция се появява и като отговор на все по-остро поставения проблем в публичното говорене – езика на омразата.

В някои медии обаче обществените „забрани“ за използването на дадени думи или изрази се нарушават. Процесът е обозначен от изследователите като детабуизация (или дисфемизация) на медийната реч. Причините за детабуизацията на публичното общуване са няколко – свалянето на цензурата в обществата, които са били под тоталитарен режим, и рушенето на кумирите, липсата на строги закони и етични стандарти за преследване на езика на омразата, слабата обществена чувствителност към езика на медиите, намаленото присъствие на личността на журналиста в текста, доминиране на редакционните политики, навлизането на неформалния речев регистър в медиите (отбелязано и от Монова 2000: 221) и др.

2.3. Характеристики и класификации на евфемизмите/дисфемизмите

Характеристиките на евфемизмите и дисфемизмите са следните: универсалност, локализираност, съвременност и др. В връзка с произхода на евфемизмите от различни по време на появата си табу се оформят два подкласа евфемизми: (1) субстратни евфемизми, в основата на които лежи исторически възникнало табу (свързано с религиозни, телесни и др. понятия и наименования), и (2) суперстратни евфемизми, в основата на които лежат нововъзникнали табуирани понятия и наименования, свързани с демократичното обществено устройство и отнасящи се до разделението в обществото на групи и класи (Бушуева 2005).

Всички тези характеристики показват, че съществуват различни фактори, заради които евфемизацията е колкото универсален, толкова и културно, географски, времево и пр. детерминиран процес и заради които този процес е в непрекъсната динамика.

Евфемизмите са класифицирани според различни критерии и принципи. Историческата класификация поделва евфемизмите на временни и постоянни. Семантичните класификации според различни критерии оформят следните групи – позитивни и негативни; несъзнателни и съзнателни; според тематичните области, които са проблемни области в медийната комуникация (професии и институции; болести; смърт; полова принадлежност и сексуални отношения; криминално поведение; етнически групи; външен вид и възраст, политически евфемизми). Структурно-семантичните класификации опровергават схващането, че евфемизацията се осъществява само чрез субституция на лексикални средства (говори се за акт на избор и за евфемистично преименуване, които могат да се реализират на всички езикови равнища). Една от тези класификации предлага две големи групи евфемизми – евфемизми, осъществени чрез лексикална субституция и чрез индиректни дискурсни стратегии. Типологията, изработена на базата на преглед на структурно-семантични класификации в научната литература, съдържа следните групи: според графичното оформление, според фонетичните модификации (изопачено произношение, омофония на границата между две думи), според морфологични и синтактични промени (транспозиции, пейоративни афикси, елипси и др.), според словообразователните модели (сложни думи: деривация, композиция, абрeвиация, универбиране, парцелация, и словосъчетания: фразеологични единства, фразеологични съчетания, фразеологични изрази), според лексикалните особености (по произход на думите: домашни, чужди и калкирани думи; по сфера на употреба на думите: сленг, жаргонни думи, диалектизми; по честотност: архаизми, историзми, неологизми, оказионализми; по стилова принадлежност: официалност/неформалност, метафорични тропи, метонимични тропи, мейозис, литота, сравнение).

Прагматичната класификация на евфемистичните функции се основава на принципите за кооперативността и за вежливостта (стандартни и частични), за необходимостта от избягване на табуто, за маскирането на неща, за убеждаването, за тактики на взаимодействието, както и на други принципи. Свообразието на евфемизмите и дисфемизмите се изразява в тяхната полифункционалност. В рамките на едно и също изказване те могат да означават и смекчаване на номинацията, и завоалиране на референцията, и косвено изразяване на оценка и др.

Въз основа на класификациите дотук може да се обобщи, че евфемизмът не е стилистична фигура, а по-скоро явление от различен прагматичен порядък.

Евфемизмът се реализира в речта, но реализацията и функционирането му са много по-тясно зависими от екстралингвистични фактори. Става дума за сложен културнолингвистичен и прагматичен феномен, който се осъществява чрез различни съществуващи езикови средства в речта (често чрез стилистични фигури).

3.0. Езикът на политическата коректност и езикът на омразата

Въз основа на задълбочен теоретичен преглед се извеждат общите черти на понятията *политически коректен език* и *език на омразата*. Те са следните: (1) насочени са към защита/нарушаване на правата на определени социални групи (консолидирани около расата, пола, физическите увреждания, етническата принадлежност, сексуалните предпочитания и др.); (2) реализират се в съдържанието и идеологията на посланията, но и в начина на изразяване; (3) засягат колективната принадлежност на личността; (4) проявяват се в речта, а не в езика; (5) функционират само в публичната сфера (езикът на художествените произведения в медиите (шоу програми, филми и пр.) не би следвало да бъде ограничаван); (6) силно зависими са от контекста; (7) зависят от процеса на демократизация на отношението към езиковите норми; (8) свързват се с естествени езикови процеси в речта – евфемизацията и дисфемизацията; (9) осъществяват се най-вече чрез механизма на лексикалната субституция, мотивирана от запазването/уронването на престижа на социални групи и от желанието за намаляване/увеличаване на социалната асиметрия; (10) различават се от прагматичните правила на езиковия такт и вкус; (11) притежават манипулативна природа; (12) те са контролирани и идеологически мотивирани речеви практики с рецидивиращ характер; (13) те са целенасочени и контролирани езикови политики.

Различията между *политически коректния език* и *езика на омразата* се изразяват в: (1) отношението към езиковата (не)дискриминация; (2) отношението помежду си; (3) свързаността си с процеса на демократизация на отношението към нормите; (4) принадлежността си към интелектуализацията и към демократизацията в езика; (5) съотношението на евфемистичните и дисфемистичните употреби при реализацията им; (6) степента на съзнателно въздействие за разпространение или ограничаване на номинациите.

Термините *политическа коректност* и *език на омразата* не са лингвистични термини, въпреки че обозначават феномени, които имат предимно речево проявление. Обикновено като политическа коректност и език на омразата се коментират съдържателни и идеологически аспекти на медийната реч – споделянето на ценности, послания и убеждения, които (не)противоречат на идеята за толерантност, плурализъм, равноправие и многообразие. По-рядко като политически коректен език и като език на омразата се определя начинът на изразяване, който може да се движи по оценъчната скала *толерантност/нетолерантност*. Политическата коректност и езикът на омразата са идеологически основи за определен тип езиково прогнозиране и планиране, а по-генерално – и за определена езикова политика. Функционирането им се изразява в редица речеви явления, които се назовават със собствено лингвистични термини – евфемизация, дисфемизация, езикова табуизация и детабуизация, граматически транспозиции и др.

Отношението към двете понятия не е еднозначно. От една страна, то е положително към въвеждането на тези понятия, тъй като чрез тях се признават съществуващи проблеми (разпространението на езика на омразата в публичното пространство) и се правят опити те да се решат (чрез езика на политическата коректност). От друга страна, съществуват негативни нагласи към понятията и термините по различни причини:

- Някои смятат следването на политически коректния език и отхвърлянето на езика на омразата за лицемерие, с което не се възстановяват правата на дискриминираните, а се повишава имиджа на говорещите.

- В българската култура отношението към политическата коректност и към езика на омразата е като към чужди, присадени явления, като към нови международни комуникативни норми или тенденции, чиято преводимост и адекватност към българската културна среда е спорна.

- Политически коректният език създава повече проблеми, отколкото решава, защото се преследва не комуникативен резултат, а само налагането на недискриминативни номинации. Езикът на омразата пък в нашата културна традиция като че ли създава по-малко проблеми и се смята не за дискриминативно, а за нормално говорене, което е по-откровено и истинно.

В терминологично-понятийно отношение езикът на омразата не е абсолютен синоним на политическата некоректност, тъй като съществуват редица политически

некоректни понятия, които не могат да се окачествят като дискриминиращи или подбуждащи към дискриминация и омраза.

След анализа на примерите за детерминологизирани употреби на термините в медиите може да се приеме за валидно заключението на А. Архангелская (2015), че и в българския език, както в руския, е възникнало ново хиперпонятие за *политическа некоректност*, в което се включват семи като *не такова, каквото би трябвало да е; не такова, каквото ни се иска; не такова, каквото е прието* и др. За това ново хиперпонятие за *политическа некоректност* обаче в българското публично пространство е предпочетено терминологичното словосъчетание *език на омразата* (или *враждебна реч*). Всъщност от понятието *език на омразата* **отпадат** преди всичко **положителните** детерминологизирани значения, в които се употребява терминът *политически некоректен*. Затова въпреки синонимната взаимозаменяемост на двете понятия и термините, които ги означават, те нямат напълно еднакви семантични полета нито в терминологичните, нито в детерминологизираните си употреби, но е възможно термините да са взаимозаменяеми/синонимни в речевата практика, тъй като някои от детерминологизираните им значения съвпадат. Затова антонимната двойка в българската медийна среда не е *политически коректно – политически некоректно*, а *политическа коректност – език на омразата*.

В публичното пространство терминологичното словосъчетание *език на омразата* се радва на изключителна популярност. В двойката *политическа коректност – език на омразата* като че ли по-активно в публичното пространство се употребява втората терминологична съставка, което потвърждава още веднъж предположението на някои учени (вж. Архангелская 2011: 124) за лакунността (липсата) на комуникативната категория *политическа (не)коректност* в някои култури и конкретно в българската.

Във връзка с изразеното в анализа подозрение, че първата съставка от терминологичното словосъчетание *политическа коректност* е навлязла в българския език, неносеща връзката между термина и идеологията, която го е създала, може да се заключи, че практически е загубила семантиката си – едно заключение, което отново ни сближава със същия процес на десемантизация в руския език и в руската медийна сфера (вж. Архангелская 2015: 97) и отново отвежда към идеята за неустойчивостта на една характерна за англоезичния свят

категория, която трудно си проправя път в някои от страните и културите в Източна Европа.

4.0. Езиковото табу и процесите на евфемизация и детабуизация (дисфемизация) на медийната реч

Анализът на евфемизмите и дисфемизмите в медийния текст като едно от средствата за онагледяване на светогледните нагласи на обществото дава основания да се заключи, че в съвременната ситуация се извършва пренастройване на основополагащи концепти, съставлящи ценностната система на българина. Тази тенденция се проявява в промяната на изначалните колективни представи и възгледи за табуирани области. Постепенно се снемат социалните забрани над много области от живота (сексуалните отношения, частите на тялото и др.). В съвременната речева практика главен мотив за използването на евфемизми и дисфемизми е „табуираността на лексикалните единици в конкретна комуникативно-прагматическа ситуация“, като най-релевантни параметри за избора се оказват целта на комуникацията, ролевите и личните отношения между комуникантите и техният интерес (Бойко 2005). Затова повечето евфемизми и дисфемизми се използват не като универсално средство за приемливо изразяване във всяка сфера на общуването, а като лексикален вариант, чрез който се вербализира индивидуалното моментно намерение на адресанта и се постигат конкретни задачи в конкретната ситуация.

Интензивността на оценките, предадени чрез евфемизмите и дисфемизмите в медийния текст, позволява да се направи заключението, че използването на евфемистични и дисфемистични номинации е „ефективен механизъм за преконцептуализиране на стереотипния образ и разчитане на явления и събития“ (Бойко 2005). А това е мощен манипулативен механизъм.

В анализа на медийни текстове от таблоидни медии се оказа, че в тях се разчита както на дисфемистични, така и на евфемистични номинации, за да се постигнат различни стилистични и манипулативни ефекти. Експериментът за осъзнаването на позволеността и непозволеността на номинации, ексцерпирани от таблоидните медии, показва, че в много от случаите възприемането и интерпретацията на конотативните им значения са разколебани. Сблъсъкът на двете

противоположни тенденции – детабуизация и евфемизация – в медийната реч води до следните заключения:

1) Балансът между употребата на евфемизми и дисфемизми е внимателно поддържан, за да се задържи аудиторията, като се удовлетворят възможно най-голям брой предразсъдъци, стереотипи, културни нива. „Жълтата преса съзнателно или подсъзнателно използва обстоятелството, че съзнанието на гражданите, тяхното отношение към света и хората се определят от предразсъдъци и митове, кодирани в значенията и конотациите на езиковите изрази“ (Мишланов, Салимовский 2006: 64). Неин манипулативен похват е да утвърждава взаимноотричащите се общосподелими максими и убеждения. Затова всеки намира в нея онова, в което предпочита да вярва. Именно на тази основа се изграждат внушенията, особено в таблоидните медии. Този извод внася сериозни съмнения по отношение на заключението на Ю. Баскова, че „за осъществяването на ефективно манипулативно въздействие евфемизмът не трябва да се употребява в текста едновременно с нежелателната пряка номинация (б.а.), в противен случай, той губи способността си да манипулира общественото мнение“ (Баскова 2006). Настоящото изследване върху употребата на евфемистични и дисфемистични номинации от всички семантични разрези установи едновременното присъствие на евфемизми и дисфемизми в медийните текстове, благодарение на което се постига двуплановостта в отношението към коментирания обект и разколебаната интерпретация на реципиента, въз основа на която „избуяват“ негативните и ироничните оценки.

2) Чрез част от дисфемизмите често се реализират моделите на враждебния дискурс или на езика на омразата. Дискурсивният модел „дискредитация на звездите“ е отличителен за булевардната преса. Често в условията на икономическа и обществена нестабилност този враждебен дискурс е „насочен не към отделната личност, а към цели социални групи“ (Мишланов, Салимовский 2006: 60) само защото са различни според активизираните предразсъдъци и стереотипи у аудиторията. По този начин публичната личност е оценена според принадлежността си към дадена социална група, различна по някакъв признак – национален, религиозен, социален, възрастов и пр.

3) Дисфемизмите са ефективно средство за привличане на читателското внимание в таблоидната преса, особено при поставянето и хиперрепрезентирането на традиционно табуирана тематика: интимни отношения, смърт, престъпления и

др. Чрез евфемизмите и дисфемизмите се апелира не за рационално, интелектуално осмисляне на събитията, а за емоционална реакция.

4) Балансът между евфемизми и дисфемизми е нужен и за постигане на стилистичен ефект при нарушаването на добрия тон. Ако няма спазване на обществено приемливото говорене, няма да се открият дисфемистичните употреби и няма да се постигне въздействието, което се търси чрез тях (ирония, негативно отношение и пр.).

5.0. Евфемизми/ дисфемизми в медийния текст

Много от номинациите в пресата не могат да се определят категорично като ортоевфемистични, евфемистични или дисфемистични. Причината е контекстът, който влияе върху оценката, както и оценката към референта, към който се отнасят думата или изразът. Понякога евфемистичните, политически коректните номинации са обидни или иронични заради контекста, в който се употребяват.

5.1. Евфемизми/ дисфемизми за професии и институции

Използването на маскулинизми за професии, занятия и социален статус най-общо може да се определи като употреба с евфемистична цел, доколкото чрез нея се преследва по-висока престижност или поне по-голяма неутралност. Затова е любопитно, че маскулинизмите не са възприети като политически коректни названия (макар че някои от привържениците на равноправието между половете ги интерпретират по този начин), въпреки че са евфемистични, доколкото употребата им цели да избегне излишното акцентирание върху пола и обидата към жената. Избягването на феминативите (наименованията на лица от женски пол и в частност имената за професии и дейности) е свързано със стилистичната маркираност на тези употреби като пренебрежителни и снизходителни, като иронични и разговорни, и др. Някои от феминативите претърпяват стилистична неутрализация или преразпределение (напр. *лекарка*, *учителка*, *депутатка* и др.) и престават да са маркер за необразована или фамилиарна реч. Въпреки това наименованията от женски род в медиите често се появяват в дискредитиращ и дискриминиращ жената контекст (напр. *Руската пилотка кап. Балислава пуска бомби в Сирия? Не, бразилска манекенка позира* („24 часа“, 12.10.2015), който утвърждава стилистичната им пейоративна принадлежност. В този смисъл е изненадващо

желанието феминативите да бъдат възприети като политически коректни наименования. То произтича от вярата, че чрез въвеждането им в езиковата практика и интензивната им употреба постепенно ще отпадне негативният им конотативен статус (в някои езици това почти се е случило, напр. в чешкия). И въпреки евфемистичните употреби на маскулинизмите и дисфемистичните употреби на феминативите в езиковата практика, езиковите реформи за създаване на културно-чувствителен език препоръчват феминативите като недискриминативни по отношение на пола и като механизъм за възстановяването на равенството между половете в обществото. В България тази тенденция получава гласност, но не намира радушен прием и се проявява по-слабо в българската медийна практика, отколкото в славянските и европейските езици. Въз основа на медийните употреби на феминативите изглежда, че превръщането им в политически коректна норма е почти загубена езиково-реформаторска битка у нас.

Другият процес, свързан с имената за професии и институции и засягащ езика на политическата коректност, е възникването на евфемизми за професиите, които имат нисък социален статут, като (1) необходимост да се запази социалния авторитет и самочувствие на упражняващите ги, (2) оправдание за откриването на нови отдели, за актуализиране на заплащането, (3) резултат от разширяването или стесняването на професионалната област и др. В медиите се налагат нови евфемистични названия заради заемаването на европейски лексикални модели, с цел ирония на съмнителни занимания или повдигане на авторитета на непрестижни занимания. В същото време протича процес на дисфемизация, като се употребяват непрестижни наименования или феминативи като умишлен акцент върху заетостта предимно на жени в нископрестижни професионални сфери. В тази медийна картина се затвърждават и възпроизвеждат обществените стереотипи за престижни и непрестижни професии и за заетостта на половете в тях.

5.2. Евфемизми/ дисфемизми за болести и физически нарушения

Табуто над названията за болести в медийното пространство има различна мотивация в сравнение с табуирането на тези названия в миналото. В съвременните общества забраната за назоваване на болести представлява не предпазване от потенциалната опасност за сбъждане на най-лошите прогнози, а спазване на правото на тайна над личния живот и личните данни. Това право е гарантирано от редица законови и професионално-етични документи. В таблоидните медии обаче

редакционната политика по отношение на правото на тайна над личните данни не следва строго законовите и етични препоръки. Често информацията за здравословното състояние на публичната личност се тематизира и хиперрепрезентира. В българската медийна практика пряката номинация (ортофемизмите) на болестта все още не се смята за неприемливо публично речево поведение и не се търсят евфемистични замени на този тип наименования (*рак, туберкулоза, алкохолизъм*). Евфемизми се използват по следните причини: търсене на синонимни замени в името на добрия стил; следване на чуждата мода на политическата коректност; преследване на стилистични ефекти – за изразяване на съчувствие, на ирония. Дисфемизми за болест се употребяват по следните причини: за обидни квалификации (чрез метафорични употреби на названия за болести на други състояния); за клеветата (чрез предварително оповестяване на диагноза); при неспазване на политически коректните наименования поради незнание. В таблоидните медии езикът на политическата коректност, който би могъл да предотврати сблъсък със законовите и етичните разпоредби, не е предпочитан, но не е и напълно избегнат в медийните текстове. Тази нееднородност в езиковите номинации води до проблеми в реализирането на послания за интегриране на малцинствата (напр. на инвалидите) и за толерантност на мнозинството към тях.

5.3. Евфемизми/ дисфемизми за смъртта

Българските таблоиди се придържат към евфемистичното обозначаване на естествената смърт. Употребата на ортофемизми от типа на *умря, мъртъв, смърт* също е честотна. Дисфемизми се предпочитат в заглавията за провокиране на интерес към събитието, за установяване на контакт с читателската аудитория. Проблемите със съобщаването за смърт в медиите се предизвикват при твърде ранното тиражиране на информацията и при публикуването на неподходящи снимки на починалите, които могат да причинят страдание на близките или да възпрепятстват разследващите действия на полицейските органи. Поведението на медиите в тези случаи е описано в Професионално-етичния им кодекс.

5.4. Евфемизми/дисфемизми за обозначаване на половата принадлежност и на семейните и сексуални отношения

В търсене на лингвистичните аспекти на проблема за говоренето в областта на пола и сексуалните отношения се обсъжда идеята за андроцентричността в/на

езика, според която езикът регистрира картина на света от мъжка гледна точка, в която женското е в ролята на обект, на другото, на чуждото или въобще се игнорира. Постепенно тази идея се заменя от термина *сексизъм*, корелиращ с понятието за полово неравноправие. По този начин всички данни (вкл. езиковите) започват да се интерпретират като свидетелство за неравноправието на половете в обществото и да се окачествяват като прояви на сексизъм. Идеята, че езикът конструира джендърните различия и че в езика е вкоренено половото неравенство, се подлага на сериозен критически анализ. Говори се за два типа сексизъм: социален и лингвистичен. Лингвистичният сексизъм е част от езика на омразата и се изразява „в игнориране или ограничение на експликацията на лицата от женски пол, изразяване на тяхната малоценност, а също и в деградирането на лицата от мъжки и женски пол чрез средствата на езика“ (Чистяк 2011, цит. по Архангелская 2011: 87). Медийният образ на жената е „преобладаващо негативен“ (Препоръка 2002).

Джендърно чувствителният език включва опитите да се установят „унисекс номинации“, да се използват феминативи (вкл. препозитивната им употреба в словосъчетания обръщения), да се отхвърлят обръщенията, които насочват към семейния и възрастовия статус на жената и др. Запознаването с джендърно чувствителния език е от съществено значение в подготовката на журналистите и във функционирането на медиите, за да се изпълнят препоръките на Съвета на Европа.

Проблем за политически коректното говорене е обозначаването на различните в сексуалното си поведение хора. Най-често враждебната реч към тези групи се изразява в използването на жаргонни форми (*недераст, недал*) и форми от други езикови формации – отпадащите от политически коректния речник номинации (*гей, лесбийка*). Формирането на малцинствени групи е динамичен процес, който не протича еднакво във всички държави. Затова политически коректните и некоректните наименования на различните в сексуалното си поведение хора идват до нас може би по-рано, преди българското общество да е изчерпало потенциала на съществуващите номинации.

Регистрирани са многобройни примери на евфемистични названия за семеен статус, за сексуални отношения и за части на тялото. Присъствието на евфемизмите в таблоидните медии и активната им употреба там опровергават схващането в лингвистиката и в частност в стилистиката, че евфемизмите са черта само на един

тип социално ограничена реч. Резултатите от наблюденията ни тук и по-нататък недвусмислено показват, че и в българската медийна среда е налице тенденцията „за активно използване на евфемизмите в рамките на неформалния речев регистър“, която се определя „като абсолютно нова, сформирана в края на ХХ в. и активно проявяваща се в началото на ХХІ в. стилова черта“ на публицистичния стил (Прядилникова 2007). Забелязаните дисфемистични номинации са предимно жаргонни думи. С противоречива оценка остават номинации, принадлежащи към групата на интернационалните термини: *импотентен, фелацио, вагина, пенис, проститутка*. Заради референтите си тези номинации често се оценяват като недопустими и дори забранени за използване в публичното общуване, въпреки че от стилистична гледна точка те би следвало да са евфемизми (доколкото са латински термини) или поне неутрални номинации. Трансформацията на медицинската терминология в дисфемистични и табуирани названия е свързана с факта, че се обозначават понятия, върху които тегне силна забрана, пренасяща се върху термините, които ги означават.

5.5. Евфемизми/ дисфемизми за криминално поведение

Криминалните прояви в медиите се коментират чрез редуване на евфемистични с дисфемистични номинации. Етнизацията на престъпността се извършва чрез двойното дискриминиране/криминализиране на етноси (най-вече ромския). За тази цел се употребяват колокации от евфемизми и дисфемизми. Бедността и ниското образование също се обвързват с престъпността чрез колокации като *клошари и наркомани; клошари, проститутки, престъпници*. Публичните личности, най-вече политиците, също се обвързват с престъпни деяния и послания за ненаказуемост (напр. в материала „*Законът пази депутатите побойници*“, „*Уикенд*“, 17-23.10.2015 г., с.21). Евфемизмите за престъпни деяния са с висока честотност. Предпочитанието към дисфемизми се регистрира в заглавията на материалите. Устойчивите евфемистични словосъчетания от типа *нанасяне на средна телесна повреда* са от терминологията на юридическия професионалист и са политически коректни клиширани номинации. Поради различни причини (борба за бързина на информацията, непрофесионално отношение и др.) таблоидите нарушават презумпцията за невинност и назовават, дори квалифицират, смятаните за виновни преди произнесена присъда. Въпреки всичко се наблюдава и тенденция за избягването на квалификации на лица преди произнасянето на съда чрез

дисциплиниране на езика на медиите с въвеждането на политически коректни наименования (например *оперативно значим към извършеното престъпление, обект на оперативен интерес и др.*).

5.6. Етноними – евфемизми/ дисфемизми за етнически групи (етнофолизми/ ектроними)

Политически коректният език всъщност не е предпочитан в публичното и в частност в медийното говорене по етническите проблеми. Той е малко познат у нас и спазването му се счита за претенциозност или опит за подвеждане на обществото. Затова е валидно твърдението на Ван Дайк, че „средствата за масова комуникация и особено напълно булевардните издания представляват сами по себе си по-скоро част от проблема за расизма, отколкото част от неговото решение“ (Ван Дайк 2013: 143).

Етнофолизмите включват жаргонни думи и изрази, означаващи етноси, отпадащите от политически коректните номинации ортофемизми, както и обидните констатации и ироничните нападки, отправени към публични личности и формирования на базата на етническата им принадлежност и произход. В заглавията на медийните текстове в таблоидната преса се предпочитат политически некоректните номинации, създаващи сензационност. В текстовете се използват и евфемизми, и етнофолизми. Неслучайно Т. Бойко обобщава, че „Степента на експресивност на евфемистичните и дисфемистичните наименования, концентрацията на предаваните от тях значения зависи от начините, по които се инкорпорират във вестникарския текст, сред които се отделят различните видове метакомуникативни коментари, а също паралелното им използване в рамките на текстовото цяло: евфемизъм и изходната номинация, евфемизми, дисфемизми и изходната номинация“ (Бойко 2005). Това „смесване“ на стилистически и прагматически полярни номинации води до търсена неяснота за отношението към коментираната личност или събитие заради близките колебания на номинативната крива и в крайна сметка, до разколебаване на читателската интерпретация. Освен това едновременната употреба на евфемистични и дисфемистични номинации води до заключението, направено от В. Ангелова за българските електронни медии – че няма единна медийна политика по отношение на социалните малцинства (Ангелова 2003: 196-197).

Етнонимите са групата номинации, които предизвикват най-голямо напрежение по отношение на стиловата си принадлежност. Очевидно е и, че някои от думите имат разколебан стилистичен статус и оценката на конотациите им е различна в различни социални групи, дори у различни индивиди. Особено проблематични са интуициите на малцинствените групи по отношение на самоопределението им.

Използването на политически коректна номинация, която е смятана за евфемистична, може да не подобри оценката за съответната етническа група, защото по-важни се оказват причинно-следствените отношения, които се прокарват в текста, както и други контекстови фактори. Използването на политически коректен език създава усещането, че се говори на институционализиран език за малцинствата и че те са преди всичко проблем на държавата (вж. повече у Ангелова 2003: 196). Това освобождава от отговорност както медиите, така и техните читатели, включително от отговорност за това как да назовават малцинствата.

5.7. Евфемизми/дисфемизми за външен вид и възраст

Евфемизмите за външен вид са най-устойчивите и са свързани с табуирани понятия, чиито номинации трябва да се избягват и да се заменят с по-приятни и публично приемливи. Освен това в идеологията на политическата коректност се отбелязва недопустимостта на обозначаването на физически различните хора. Затова в таблоидите се регистрира разнообразие от евфемизми, чийто стилистичен статус се мени от контекста. Дисфемизмите за външния вид се редуват с евфемистичните употреби – нееднократно отбелязвана тук манипулативна стратегия на таблоидите. Една от целите ѝ е текстовете да провокират невъзможност да се определи с точност отношението към публичната личност в материала и оценката за нея.

Хиперрепрезентацията на възрастта деформира публичния образ на личността най-често в негативен план. Често възрастта се тематизира чрез необичайна или обичайна за дадена възраст проява, чрез любовни сюжети, чрез социални проблеми, свързани със старостта (пенсии, нарушено здраве и пр.). Резултатът е осмиване и негативно отношение към публичните личности, независимо дали се използват евфемистични или дисфемистични номинации, тъй като акцентирането и хиперрепрезентирането на възрастта е достатъчно, за да се формират иронични, унизителни или пренебрежителни послания. Привидно

неутралните номинации, които посочват възрастта или квалифицират по възрастов признак, са проблем в медийното пространство, доколкото трябва да бъдат съобразени с правото на личността да запази личните си данни в тайна. Във връзка с политически коректния език се обсъжда и употребата на лексеми, които съдържат семата за възраст – *госпожа и госпожица, момче и момиче, леля и чичо, баба и дядо*. Някои от тези номинации съдържат информация и за семейния статус на референта, например *госпожа и госпожица, момче и момиче*. Буквалните значения на тези названия включват определен възрастов диапазон и употребата им се контролира от културни, социални и етикетни правила в конкретната речева общност. Възможни са обаче преносни употреби, които евфемизират или дисфемизират речта. Напоследък в медиите названията *момиче* и *момче* се употребяват в буквалното си значение със силно увеличен възрастов период, който обхващат. Вероятна причина за разширяването на значенията е удължаването на състоянието на младост в съвременното общество, което има своите политически, икономически и културни основания. Със сигурност тази инфантилизация на големи социални групи е свързана с пребиваването в интернет, с късната професионална реализация (младите все по-късно започват да работят), с по-късните бракове или дори свободното съжителство на семейни начала, както и с по-късното създаване на поколение. Тези фактори удължават усещането за младост на човека от модерните общества и променят значенията на номинациите, съдържащи семата за възраст. Тези названия могат да се употребят и с манипулативна цел. Формирането на все по-отчетлива социална група, която се чувства засегната заради възрастта си, показва нарастващата вербална агресия в медийното пространство и назряването на момента, в който у нас подобни обидни квалификации към личността, отнасящи се до принадлежността ѝ към определена възрастова група, ще бъдат схващани като част от езика на омразата и ще бъдат недопустими в публичното общуване.

5.8. Политически евфемизми (*doublespeak* – езикът на лъжата)

Терминът *doublespeak* (език на лъжата⁶ или двойствен език) се въвежда, за да означаи несъответствието между това, което се казва, това, което не се казва, и

⁶ Изборът на терминологичното словосъчетание *език на лъжата* се базира на редица наблюдения на специалисти по политическа реч, сред които е професорът по реторика Величко Руменчев (Руменчев 2015).

това, което е реалност. Средствата на езика на лъжата са многобройни. Най-активното поле за идеологическо влияние е лексиката. Средствата, с които се реализира езикът на лъжата, се разглеждат според класификацията на У. Луц (Луц 1988-89: 26 – 27). Той разграничава евфемизмите от т.нар. *doublespeak* (език на лъжата или двойствен език). Когато евфемизмите не се използват, за да се избегне нараняване на чувствата на някого или на някаква общност или за да се спази социокултурното табу, а се използват за измама, тогава е налице *doublespeak* (език на лъжата). Политическите евфемизми са мощен начин за маскиране на действителността и за манипулиране на съзнанието на реципиента до пълна промяна на представите му за едни или други събития. Според някои изследователи политическите евфемизми „не просто завоалират събитията, те ги променят, протича пълна подмяна на понятията“ (Кипрская 2005). Тази теза е доказана чрез двуполусния модел на идеологическия дискурс на П. Чилтън, представен в изследването (Чилтън 1987: 15). Съществува и друга интерпретация на политическите евфемизми: заради относително запазване на съдържанието на изходната номинация те не се оценяват като начин за умишлено укриване на информация, като лъжа, а като съхраняване на собственото лице и самопредставяне, като дефанзивна маневра, като самосъхранение и подобряване на самооценката (вж. у Ванюшина 2011, Глиос 2007, Бушуева 2005). Целта на някои употреби на евфемизми е да се избегнат конфликтни ситуации, които биха довели до възпламеняване на общественото мнение, до емоционална реакция и до отхвърляне на съобщението. Заради възможността за различна интерпретация на употребата на евфемизми в политиката в настоящото изследване се приема разделението на У. Луц на евфемизмите изобщо от евфемизмите, обслужващи езика на лъжата, като се предлага компромисното решение терминологичното словосъчетание *политически евфемизми* да е синонимно на *doublespeak* в езика на политиците. „Превръщането на двойствения език в характеристика на политическата коректност се доказва чрез етикетирането на политическите евфемизми като политически коректни номинации“ (вж. интервюто с Войчех Кайтох 2015). Доколкото езикът на политическата коректност има и функцията да маскира неприятната истина, дотолкова двойственият език (или политическият евфемизъм) е част от него.

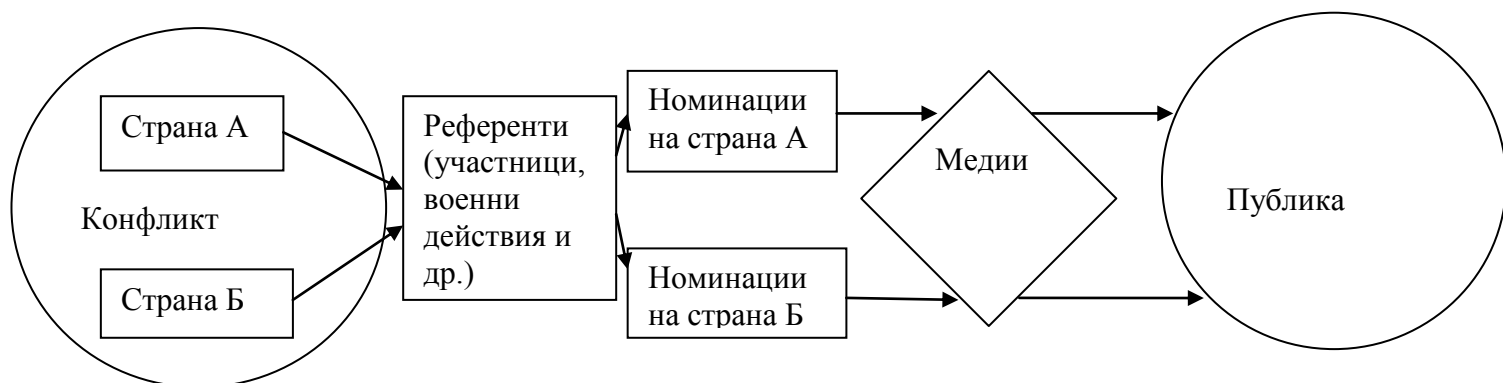
Евфемизмите като политически инструмент се използват за прикриване на скандали, на истини, за контрол на общественото мнение, когато се дискутират

теми и събития от обществена значимост. Те са с точно измерен ефект за въздействие върху масовото съзнание. Те стават част от речта на политиците във всички държави, а медиите охотно възпроизвеждат тези модели на манипулация. Типичните черти на политическите евфемизми са: раздалечаване на наименованието от означаващото; разширяване на значението; връзка с реалната ситуация, както и мотивираност; наличие на ценностни доминанти; създаване на нови митологеми; създаване на опозицията „свой-чужд“ (чрез дисфемизмите); лозунговост; мобилизация на общественото мнение; компромис между семантиката (обозначаването на същността на денотата) и прагматиката (отразяване на интересите на говорещия) и др.

Отразяването на украинската криза в българските медии се илюстрира с примери, ексцерпирани от интерпретативни текстове във вестник „Капитал“. Резултатите показват, че в зависимост от гледната точка на социалната група или политическия субект се правят опити за създаване на номинации с положителни или отрицателни конотации. Примерите показват тенденцията към евфемизация с цел оневиняване на собствените действия и образ и към дисфемизация с цел „окалване“, обвиняване на политическия противник и действията му. Тази стратегия е отбелязана и от полски, руски, американски изследователи на политическата и медийната комуникация. Обяснението на избора на номинации и ефекта от тях дават преходите между паралелните семантични скали на Р. Стернбърг, Р. Туранго и Дж. Нигро (1993), организирани според метода на семантичния диференциал на Ч. Осгуд (1972), както и припокриването на фреймовете/сценариите (предварителните очаквания за най-честото повторение на обекти и събития) на хората (П. Чилтън 1987). Чрез политическите евфемизми се конструира изопачен модел на човешкия свят, манипулиран от властта на елитите, и често езикът на лъжата е трудно да бъде идентифициран.

Журналистите са въввлечени в политическата комуникация като посредници между политическите субекти и аудиторията, най-често като интерпретатори на събитията/конфликтите. Най-важна в този процес е замяната на една дума с друга за означаване на понятията. Понякога изборът на неутрална номинация е невъзможен, тъй като в представянето на конфликт всяка от страните представя своите собствени действия и действията на противника с различни номинации. В полето на медиите се провежда борбата на участниците в конфликта да накарат хората да мислят в координатната система на техните понятия, разбирания и

ценности. На базата на процесуалния модел на комуникацията по време на конфликти, предложен от Д. Херадстейт и Т. Бьоргу (2009: 108), се предлага прецизиран модел, отразяващ участието на медиите в отразяването на политически конфликти (вж. Фиг. 3).

Фигура 3: Модел на ролята на медиите в отразяването на политически конфликти

В опит да намерят неутрални номинации понякога медиите ретранслират номинации, които изглеждат неутрални, но отразяват оценка или тълкуване на конфликтната ситуация. Изборът на номинации от журналистите може коренно да промени значението на съобщението. Те могат да препредават определен тип политическо говорене (политически коректно слово или слово на омразата), като по този начин конструират начини на мислене и разбиране на събитията. Затова отговорността на медиите за ограничаване на езика на омразата и за формиране на толерантността като ценностен и оценъчен ориентир у аудиторията е очевидна.

Професиолектът може да стане средство на езика на лъжата. Секретността на професионалната лексика играе същата роля, каквато изпълняват евфемизмите по отношение на табуираните теми и лексеми. Политическият професиолект често намира място в медиите, а те отразяват новините за широката аудитория, която не познава специализирания език на политиците в областите, в които те работят. Ето защо медиите често стават посредник на езика на лъжата. Липсата на редакторска намеса, която да направи изказването на политика по-ясно, води до усилване на общественото неразбиране на отправените послания. Професионалните термини могат да бъдат поставени в услуга на определени политически интереси и да станат част от политически коректния език, с който се манипулира обществената оценка за събития и хора.

Третото средство на езика на лъжата е бомбастичният политически жаргон или бюрократичният език. Този език нарекох брюкселски новогovor или нов дървен език. Бюрократичният език е част от схемата, чрез която действията и решенията на политиците се държат в тайна от потенциални критици. Очевидно е, че медиите трудно могат да се справят с подобна неяснота. Редакторските стратегии могат да са две. Първата е да се запази в цитат изказване, в което изглежда, че се казва нещо, но не е ясно какво. По този начин ще се „изобличи“ стремежът на политиците да замъглят, да завоалират истината. Втората стратегия е да се редактира изказването така, че смисълът му да стане достъпен за масовата публика.

Четвъртото средство на езика на лъжата е високопарният език. Всъщност в настоящото изследване се приема, че явленията, обозначени като високопарен език, са част от бюрократичния жаргон. Това е език, който цели хората и ситуацияите да се възприемат като по-важни и по-сложни, отколкото са (например институционалните названия).

Функционирането на политически коректните номинации и проявите на езика на омразата в медийната реч могат да се интерпретират в две най-обща посоки:

1) Политически коректните номинации са опит за евфемизация на медийната реч и за избягване на езика на омразата. Те обаче не са получили достатъчно гражданственост заради особеностите на социокултурната среда и заради отсъствието на строга нормативна и законова база, на обществена чувствителност и култура, на единна и промислена редакторска политика и поради редица други причини.

2) Част от политически коректните номинации са естествен механизъм на езика за подмяна на табуирани наименования и са елемент от един по-мощен процес на евфемизация, който съпътства нормалното развитие на всички езици и който може да бъде смятан за отговор на процеса на детабуизация на медийната реч. Същото важи и за езика на омразата, който е част от процеса на детабуизация на медийната реч и може да е мотивиран от желанието за отпор срещу диктата на политическата коректност.

Теоретичните и приложно-практическите резултати от изследването показват, че в съвременната медийна реч протичат разнородни и противоположни

езикови процеси на евфемизация и табуизация и на дисфемизация и детабуизация, част от които са езикът на политическата коректност и езикът на омразата.

В изследването са включени и интервюта с експерти по медиен анализ и медиалингвистика, направени с цел да се изяснят някои проблемни теоретични аспекти на политически коректния език и езика на омразата, както и да се очертаят конкретните им проявления в чужди медийни практики – в славянската (полската, чешката, руската, българската) и балканската (гръцката и българската) културна среда. Много от изразените възгледи в интервютата са коментирани в изследването.

Библиография

АНГЕЛОВА 2003: Ангелова, Вяра. Социални малцинства и медии // Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Факултет по журналистика и масова комуникация. Том 9, 2002. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 183-198.

АНТРОПОВА 2013: Антропова, Вера В. Типология культуры как фактор типологической идентификации прессы в контексте лингвокультурологического анализа медиатекстов: экспансия масскульта // Вестник Челябинского государственного университета, №21 (312). Филология, Искусствоведение. Вып. 80, 2013, 23-29.

АРХАНГЕЛСКАЯ 2011: Архангельская, Алла. Сексизм в языке: мифы и реальность. Олмоуц: Изд. на Оломоуцкия университет, 2011.

АРХАНГЕЛСКАЯ 2015: Архангельская, Алла. Политический американизм *политкоректност* в языковом сознании русских // Съпоставително езиковедение, XL, 2015, №1, с. 85-98.

БАСКОВА 2006: Баскова, Юлия. Эвфемизмы как средство манипулирования в языке СМИ: на материале русского и английского языков. Автореферат. Краснодар, 2006 // Available from: <http://www.dissercat.com/content/evfemizmy-kak-sredstvo-manipulirovaniya-v-yazyke-smi-na-materiale-russkogo-i-angliiskogo-yaz>

БОЙКО 2005: Бойко, Татьяна. Эвфемия и дисфемия в газетном тексте. Автореферат. Санкт-Петербург, 2005 // Available from: <http://www.dissercat.com/content/evfemiya-i-disfemiya-v-gazetnom-tekste>

БОТОРОЕВА 2010: Ботороева, Юлия. Лингвосемиотические аспекты эволюции эвфемизма в контексте времени культуры. Автореферат. Иркутск, 2010 // Available from: <http://www.dissercat.com/content/lingvosemioticheskie-aspekty-evolyutsii-efemizma-v-kontekste-vremeni-kultury>

БУШУЕВА 2005: Бушуева, Татьяна. Прагматический аспект эвфемизмов и дисфемизмов в современном английском языке. Автореферат. Смоленск, 2005 // Available from: <http://www.dissercat.com/content/pragmaticheskii-aspekt-efemizmov-i-disfemizmov-v-sovremennom-angliiskom-yazyke>

ВАН ДАЙК 1989: Ван Дейк, Тен А. Язык, познание, коммуникация. Сост. В.В.Петров. Москва: Прогресс, 1989.

ВАН ДАЙК 2013: Ван Дейк, Тен А. Диркурс и власть. Репрезентация доминирования в языке и коммуникации. Москва: Книжный дом „ЛИБРОКОМ“, 2013.

ВАНЮШИНА 2011: Ванюшина, Наталья. Семантическая и прагматическая характеристика эвфемизмов в современных немецких и российских печатных СМИ. Автореферат. Волгоград, 2011 // Available from: <http://www.dissercat.com/content/semanticheskaya-i-pragmaticheskaya-kharakteristiki-efemizmov-v-sovremennykh-nemetskiikh-i-ru>

ВЪЛКАНОВА 2007: Вълканова, Веселина. Графичен дизайн. Нови оформителски концепции на всекидневника. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2007.

ГЛИОС 2007: Глиос, Елена. Лингвокультурная специфика формирования и функционирования эвфемизмов в современном английском языке: на материале англоязычных интернет-сайтов. Автореферат. Белгород, 2007 // Available from: <http://www.dissercat.com/content/lingvokulturnaya-spetsifika-formirovaniya-i-funktsionirovaniya-efemizmov-v-sovremennom-angl>

ДОБРЕВА 2011: Добрева, Елка. Аспекти на масмедийната „реалност“. – Велико Търново: Фабер, 2011.

ДЮБОА и кол. 1986: Дюбоа, Жак, Эделин, Франсиз, Клинкаенберг, Жан-Мари, Мэнге, Филип, Пир, Франсиз, Тринон, Адлен. Общая риторика. Москва: Прогресс, 1986.

ЖДАНОВА 2015: Жданова, Ирина. Толерантный газетный дискурс (на материале русскоязычной зарубежной прессы). Автореферат. Мурманск, 2015. Available from: https://www.kantiana.ru/upload/iblock/4dd/akd_zhdanova-i.i..pdf

ЗЕМСКАЯ 2006: Земская, Елена А. Факторы, определяющие действие толерантности в сфере коммуникации // Язык вражды и язык согласия в социокультурном контексте современности, Отв.ред. И.Т.Вепрева, Н.А.Купина, О.А.Михайлова, Труды Уральского МИОНа Вып. 20, Екатеринбург: Изд-во Урал.ун-та, 2006, 46-55.

ИЛИЕВА 2004: Илиева, Мария. Българинът в своите местоимения. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2004.

КАЙТОХ, ЕФТИМОВА 2015: Кайтох, Войчех, Ефтимова, Андреана. Политическата коректност vs. езика на омразата в полската медийна среда. (интервю на доц. д-р Андреана Ефтимова с проф. д-р Войчех Кайтох) // *Newmedia21.eu. Медиите на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика* [online], 03 декември 2015 [cited 09 December 2015]. Available from: <http://www.newmedia21.eu/kritika/politicheskata-korektnost-vs-ezika-na-omrazata-v-polskata-medijna-sreda/>

КИПРСКАЯ 2005: Кипрская, Екатерина. Политические евфемизмы как средство камуфлирования действительности в СМИ: на примере конфликта в Ираке 2003-2004 г. Автореферат. Киров, 2005 // <http://www.dissercat.com/content/politicheskie-evfemizmy-kak-sredstvo-kamuflirovaniya-deistvitelnosti-v-smi-na-primere-konfli>

КРИСИН 2004:Крысин, Леонид П. Русское слово, свое и чужое. Исследования по современному русскому языку и социолингвистике. Москва: Языки славянской культуры, 2004.

КОСТАДИНОВА 1999: Костадинова, Петя. Табута и регистри // Медиите и езикът. София: ЕТО, 1999, с. 105-110.

ЛУЦ 1988-89: Lutz, William. Doublespeak // *Public Relation Quarterly*, Winter 1988-89. Available from: <http://users.manchester.edu/FacStaff/MPLahman/Homepage/BerkebileMyWebsite/doublespeak.pdf> (10.04.2014).

МАРЯНЧИК 2011: Марьянчик, Виктория. Оценка как категория текста // Вестник Северного (Арктического) федерального университета. Серия: Гуманитарные и социальные науки, Выпуск №1/ 2011. Available from: <http://cyberleninka.ru/article/n/otsenka-kak-kategoriya-teksta>

МАРЯНЧИК 2013: Марьянчик, Виктория. Аксиологическая структура медиа-политического текста (лингвостилистический аспект). Автореферат.

Архангельск, 2013. Available from:
http://medialing.spbu.ru/upload/files/file_1410807658_9933.pdf (26.01.2016)

МИНСКИ 1992: Minsky, Marvin. A Framework for Representing Knowledge // Cognitive Science, Allan and Edward E. Smith (eds.) Morgan-Kaufmann, Collins, 1992. Available from:
<http://courses.media.mit.edu/2004spring/mas966/Minsky%201974%20Framework%20for%20knowledge.pdf>

МИХАЙЛОВА 2004: Михайлова, Ольга А. Толерантность в речевой коммуникации: когнитивные, прагматические и этические основания // Культурные практики толерантности в речевой коммуникации, Отв.ред. Н.А.Купина, О.А.Михайлова. Екатеринбург: Изд-во Урал.ун-та, 2004, 15-26.

МИШЛАНОВ, САЛИМОВСКИЙ 2006: Мишланов, Валерий А., Салимовский, Владимир А. Дискурс враждебности как социальный феномен // Язык вражды и язык согласия в социокультурном контексте современности, Отв.ред. И.Т.Вепрева, Н.А.Купина, О.А.Михайлова, Труды Уральского МИОНа Вып. 20, Екатеринбург: Изд-во Урал.ун-та, 2006, 56-65.

МОНОВА 2000: Монова, Тотка. Думите, които разделят. Политическият дискурс в печата. София: Парадокс 2000.

МОНОВА 2012: Монова, Тотка. Новият журнализъм на Прехода. София: Парадокс, 2012.

ОСГУД, СУСИ, ТАНЕНБАУМ 1972: Осгуд, Чарльз, Суси, Джордж, Танненбаум, Перси. Приложение методики семантического дифференциала с исследованиям по эстетике и смежным проблемам. В: Семиотика и искусствометрия (сб.), Москва: Мир, 1972, 278-297.

ПРЕПОРЪКА 2002: Препоръка 1555 (2002) на Парламентарната асамблея към Съвета на Европа „Образът на жените в медиите“ (Доклад 9394 на Комитета за равни възможности за мъже и жени, докладчик: Лопез Гонзалез) // Available from:
<http://devedu.eu/devedu/resources/bg220220121506-502.pdf>.

ПРЯДИЛНИКОВА 2007: Прядильникова, Наталья. Эвфемизмы в российских СМИ начала XXI века: комплексная характеристика. Автореферат. Самара, 2007 // Available from: <http://www.dissercat.com/content/evfemizmy-v-rossiiskikh-smi-nachala-xxi-veka-kompleksnaya-kharakteristika>

РЕЗАНОВА 2008: Резанова, Азелла. Дисфемия в английском языке: семантические механизмы и прагматические функции. Автореферат. Санкт-

Петербург, 2008 // Available from: <http://www.dissercat.com/content/disfemiya-v-angliiskom-yazyke-semanticheskie-mekhanizmy-i-pragmaticheskie-funktsii>

РУМЕНЧЕВ 2015: Руменчев, Величко. Политиците – лъжливи овчарчета, обикновено ги изяждат „вълците“ // Available from: http://klasa.bg/news/Read/article/247874_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84.+%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%BE+%D0%A0%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%87%D0%B5%D0%B2%3A+%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%86%D0%B8%D1%82%D0%B5+-+%D0%BB%D1%8A%D0%B6%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B8+%D0%BE%D0%B2%D1%87%D0%B0%D1%80%D1%87%D0%B5%D1%82%D0%B0.+%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D0%BA%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BE+%D0%B3%D0%B8+%D0%B8%D0%B7%D1%8F%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D1%82+%22%D0%B2%D1%8A%D0%BB%D1%86%D0%B8%D1%82%D0%B5%22

СЕРЕБРЕНИКОВА 2011: Серебренникова, Евгения. Этносемиотрия как способ лингвистического аксиологического анализа // Лингвистика и аксиология: этносемиотрия ценностных смыслов: коллективная монография. Москва: Тезаурус, 2011, 3-48.

СПАСОВ 2000: Спасов, Орлин. Преходът и медиите. Политики на репрезентация (България 1989-2000). София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2000.

СТЕРНБЪРГ, ТУРАНГО, НИГРО 1993: Sternberg, Robert, Tourangeau, Roger and Nigro, Georgia. Metaphor, Induction, and Social Policy: The Convergence of Macroscopic and Microscopic Views // Metaphor and Thought. Ed. by Ortony, A. New York: Cambridge University Press, 1993, pp. 277-303.

ХЕРАДСТВЕЙТ, БЬОРГУ 2009: Херадстейт, Даниел, Бьоргу, Туре. Политическата комуникация: въведение в семиотиката и реториката. София: СемаРШ, 2009.

ЧИЛТЪН 1987: Chilton, Paul. Metaphor, Euphemism and the Militarization of Language // Current Research on Peace and Violence, Vol. 10, No. 1, War, Peace & Culture (1987), 7-19. Available from: <http://www.jstor.org/stable/40725053>.

УИЛИАМС 1975: Williams, Joseph. M. Origins of the English language: A Social and Linguistic History. New York: Free Pressq 1975.

Съдържание
на дисертационния труд „Двойственият език в медиите: езикът на политическата коректност vs езика на омразата“

Увод

- 1.0. Лингвистична аксиология. Аксиосферата толерантност/ нетолерантност
 - 1.1. Функционални семантико-стилистични категории за *ценност* и *оценка*
 - 1.2. Аксиологичност и оценъчност в медийния дискурс
 - 1.3. Аксиологически лингвистичен анализ чрез семиометрия
 - 1.4. Аксиосферата *толерантност*
 - 1.5. Изходни постановки
- 2.0. Същност и класификации на езиковите средства за евфемизация/дисфемизация в медийния текст
 - 2.1. Стилистична характеристика на думите – ортофемизми, евфемизми и дисфемизми
 - 2.1.1. Ортофемизми
 - 2.1.2. Евфемизми
 - 2.1.2.1. Идентифициране на евфемизмите
 - 2.1.2.2. Особености на евфемизмите
 - 2.1.2.3. Социална обусловеност на евфемистичните номинации
 - 2.1.2.4. Нетрайност и степен на възпроизвеждане на евфемизмите
 - 2.1.3. Дисфемизми
 - 2.2. Прилики и разлики между евфемистичните и дисфемистичните номинации
 - 2.3. Контекстова детерминираност на евфемистичните, дисфемистичните и ортофемистичните номинации

- 2.4.** Евфемизация и дисфемизация
 - 2.4.1. Евфемизацията и табуизацията – езикови проявления на политическата коректност
 - 2.4.2. Дисфемизацията и детабуизацията – езикови проявления на езика на омразата
- 2.5.** Характеристики и класификации на евфемизмите/дисфемизмите
 - 2.5.1. Характеристики на евфемизмите/дисфемизмите
 - 2.5.2. Класификации на евфемизмите/ дисфемизмите
 - 2.5.2.1. Историческа класификация
 - 2.5.2.2. Семантични класификации
 - 2.5.2.3. Структурно-семантични класификации
 - 2.5.2.4. Прагматични класификации на евфемистичните стратегии
- 2.6.** Изходни постановки
- 3.0.** Езикът на политическата коректност и езикът на омразата
 - 3.1.** Политическата коректност – част от евфемизацията и табуизацията като феномени в медийната реч
 - 3.1.1. Езикът на политическата коректност – социолингвистични и лингвистични проблеми при дефинирането на понятието
 - 3.1.2. Политическата коректност – произход и съдържание на понятието
 - 3.1.3. Политическата коректност като културно-поведенческа и като речева категория
 - 3.1.4. Политическата коректност като част от процеса на евфемизация на речта
 - 3.1.5. Политическата коректност като феномен на публичния дискурс и като езикова реформаторска политика
 - 3.2.** Езикът на омразата – част от дисфемизацията и детабуизацията като феномени в медийната реч

- 3.2.1. Понятието *език на омразата* – същност и функции
- 3.2.2. Езикът на омразата като речева категория
- 3.2.3. Езикът на омразата като част от процеса на дисфемизация на речта
- 3.2.4. Езикът на омразата в публичния дискурс и като обект на езиковата политика
- 3.3.** Прием на понятията за *политическа коректност* и *език на омразата* в българската културна среда
 - 3.3.1. Детерминологизирани употреби на термина *политическа коректност* и на неговите производни
 - 3.3.2. Детерминологизирани значения на термина *език на омразата*
- 3.4.** Изводи
- 4.0. Езиковото табу и процесите на евфемизация и детабуизация (дисфемизация) на медийната реч
 - 4.1.** Същност на явлениято *табу*
 - 4.2.** Типологизации на видовете табу
 - 4.3.** Думите табу и политически некоректните думи и изрази – забранени и/или неприемливи номинации
 - 4.4.** Контекстово обкръжение на думите табу в таблоидната преса
 - 4.5.** Евфемизми за понятия табу и думи табу в публичното общуване
 - 4.6.** Евфемистични замени на думите табу и контекстовите им зависимости в таблоидната преса
 - 4.7.** Изводи
- 5.0. Евфемизми/ дисфемизми в медийния текст
 - 5.1.** Евфемизми/ дисфемизми за професии и институции
 - 5.1.1. Наименования на лица по професия, занятие и длъжност
 - 5.1.2. Названия на професии и институции
 - 5.1.3. Изводи

- 5.2.** Евфемизми/ дисфемизми за болести и физически нарушения
 - 5.2.1. Причини за табуирането на названията за болести
 - 5.2.2. Номинации за болести
 - 5.2.2.1. Ортофемизми за болести и физически нарушения
 - 5.2.2.2. Евфемизми за болести и физически нарушения
 - 5.2.2.3. Дисфемизми за болести и физически нарушения
 - 5.2.3. Изводи
- 5.3.** Евфемизми/ дисфемизми за смърт
 - 5.3.1. Изводи
- 5.4.** Евфемизми/ дисфемизми за обозначаване на половата принадлежност и на семейните и сексуални отношения
 - 5.4.1. Лексикално-граматични средства според пола
 - 5.4.2. Наименования за сексуална принадлежност
 - 5.4.3. Наименования за семеен статус, сексуални отношения и полови органи
 - 5.4.4. Изводи
- 5.5.** Евфемизми/ дисфемизми за криминално поведение
 - 5.5.1. Изводи
- 5.6.** Етноними – евфемизми/ дисфемизми за етнически групи (етнофолизми/ ектроними)
 - 5.6.1. Политически коректният език и етносите
 - 5.6.2. Етнофолизми/ ектроними
 - 5.6.3. Евфемизми за етноси
 - 5.6.4. За колебливата оценка на етнонимите – евфемизми или етнофолизми?
 - 5.6.5. Изводи
- 5.7.** Евфемизми/ дисфемизми за външен вид и възраст
 - 5.7.1. Евфемизми/ дисфемизми за външен вид
 - 5.7.2. Евфемизми/ дисфемизми за възраст

- 5.7.3. Изводи
- 5.8.** Политически евфемизми (doublespeak – езикът на лъжата)
 - 5.8.1. Лингвистика на истината и лъжата
 - 5.8.2. Евфемизми, двойствен език (doublespeak), език на политическата коректност
 - 5.8.3. Истинност-неистинност на политическата реч
 - 5.8.4. Особености на политическия евфемизъм (или двойствения език)
 - 5.8.5. Политическите евфемизми в медийната реч по време на украинската криза
 - 5.8.6. Посредниците в политическата комуникация – журналистите
 - 5.8.7. Изводи
- 6.0. Заключение
 - 6.1. Обобщение
 - 6.2. Приноси
- 7.0. Интервюта
 - 7.1. Политическата коректност vs. езика на омразата в полската медийна среда (интервю с проф. д-р Вайчех Кайтох)
 - 7.2. Политическа коректност vs. враждебната реч в полската и гръцката медийна среда (интервю с доц. Илияна Генов-Пухалева)
 - 7.3. Политическата коректност vs. езика на омразата в руската и чешката медийна среда (интервю с проф. д.ф.н. Алла Архангелская)
- 8.0. Списък на отпечатаните части от труда
- 9.0. Библиография
- 10.0. Приложения

Справка за приносите на дисертационния труд

Изследването е приносно в анализирането на проблемите, свързани с особеностите на функционирането на лексиката в медиите в определен период, с изучаването на характеристиките на оценъчната лексика, критериите за диференциация и ролята на евфемизмите и дисфемизмите като прагматически и стилев потенциал на медийните текстове на фона на протичащите лексикални процеси.

Приносите на изследването са следните:

- 1) За първи път евфемизмите и дисфемизмите в медиите се изследват в аксиологично-оценъчен аспект, което ги превръща в лакмус за ценностното пренастройване на българина и промените в колективните представи и нагласи в българското общество.
- 2) За първи път евфемизмите и дисфемизмите се включват в подробно описание на функционалната семантико-стилистична категория на (не)толерантността, основана върху опозицията *свой:чужд*, и оценъчните отношения в нея.
- 3) Изследването акцентира върху ролята на социокултурния контекст в дефинирането и функционирането на евфемизмите/дисфемизмите като стилистично явление, което е от различен порядък и което се възползва от възможностите на стилистичните фигури, като самото то е стилистично-прагматичен феномен от по-сложен вид.
- 4) В разработката се въвежда методът на семиометрията като обяснителен за емпиричните данни.
- 5) За първи път се лансира тезата, че евфемизмите и дисфемизмите са едно и също езиково явление, основано върху вторичната номинация, а политическата коректност и езикът на омразата са част от процесите на евфемизация и дисфемизация в речевата практика и в частност в медиите.
- 6) Предлага се авторска типология на евфемизмите/дисфемизмите, изработена на базата на преглед на структурно-семантични класификации в научната литература и съобразена с граматическите особености на българския език.

- 7) За пръв път езикът на политическата коректност и езикът на омразата се разглеждат от специфично лингвистична гледна точка като речеви категории, като част от езиковата политика и планиране. В теоретичния преглед се извеждат приликите и разликите между двете речеви стратегии и се очертава обхватът им и степента на преднамереност в сравнение с процесите на евфемизация и дисфемизация.
- 8) За пръв път се прави анализ на детерминологизираните употреби на понятията *политическа коректност* и *език на омразата* в медиите и се коментира възникването на нови хиперпонятия в българската речева практика, както и налагането на антонимната двойка *политическа коректност – език на омразата*, в която се отбелязва лакунността на комуникативната категория *политическа (не)коректност*.
- 9) Анализът на медийната реч за първи път поставя въпроса за променените конотации на някои ортофемизми, както и на евфемизмите и дисфемизмите в медийната реч. Това се установява чрез експеримент и чрез контекстов анализ на употребите.
- 10) Съществен извод, който се прави единствено в настоящата работа, е за едновременното присъствие на евфемизми и дисфемизми в медийните текстове, благодарение на което се постига двуплановостта в отношението към коментирания обект и разколебаната интерпретация на реципиента, въз основа на която „избухват“ негативните и ироничните оценки.
- 11) Установява се тенденцията за активно използване на евфемизмите в неформалните речеви регистри на медийната реч, което преобръща представите на българската социолингвистика за евфемизмите като принадлежащи единствено на обработеното и книжовното изразяване.
- 12) На базата на процесуалния модел на комуникацията по време на конфликти, предложен от Д. Херадстейт и Т. Бьоргу (2009: 108), за първи път се предлага прецизиран модел, отразяващ участието на медиите в отразяването на политически конфликти.

Списък

с отпечатаните или приетите за печат научни трудове, свързани с дисертационния труд, изискван по чл. 77 (2), т. 9 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“

Книга

Двойственият език в медиите: езикът на политическата коректност vs езика на омразата. София: Просвета, 2016 (приета за отпечатване)

Публикации в страната

Политическата коректност като лингвистично понятие (с оглед на медийната реалност) // Радио, разказ, реч. Юбилеен сборник в чест на проф. дсн Снежана Попова, Съст. Нейкова, М., В. Ангелова, Ж. Попова. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2014, с. 206-215.

Doublespeak: политическа коректност или език на лъжата в политическия дискурс (анализ на медийните му прояви) //Електронно списание LiterNet, 08.08.2014, № 8 (177). Available from: <http://litenet.bg/publish9/aefimova/doublespeak.htm>

Също като: Езикът на лъжата в политическия дискурс (анализ на медийните му прояви) // Контакти и конфликти, Т. 20, Шумен: УИ „Епископ Константин Преславски“, Отг. ред. Надка Николова, 2014, 35-55. Available from: http://shu.bg/sites/default/files/harakteristiki/fhn/EK_20_indesign.pdf

Също като: Политическият език на лъжата в медиите // Наука, бр.1, 2015, 40-45.

За един езиков механизъм на паметта в популярната преса // Езици на паметта в литературния текст, Съст. А. Личева, К. Йорданова, М. Кирова, Н. Стоянова, П. Осенова, Велико Търново: Фабер, 2014, 439-453. Available from: <http://www.bultreebank.org/petya/SU-Sbornik.pdf>

Езиковото табу – две противоположни тенденции в медийната реч на детабуизация и евфемизация // Сайт на Асоциацията на европейските журналисти, 22.05.2015 г. Available from: <http://www.aej-bulgaria.org/bul/p.php?post=6114&c=328>

Политическа коректност vs. враждебната реч в полската и гръцката медийна среда (интервю на доц. д-р А. Ефтимова с доц. д-р И. Генов-Пухалева) // Newmedia21.eu. Медиите на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика, 12.10.2015. <<http://www.newmedia21.eu/kritika/politicheska-korektnost-vs-vrazhdebnata-rech-v-polskata-i-gratskata-medijna-sreda/>> (14.10.2015).

Политическата коректност vs. езика на омразата в полската медийна среда. (интервю на доц. д-р Андреана Ефтимова с проф. д-р Войчех Кайтох) // Newmedia21.eu. Медиите на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика [online], 03 декември 2015 [cited 09 December 2015]. Available from: <http://www.newmedia21.eu/kritika/politicheskata-korektnost-vs-ezika-na-omrazata-v-polskata-medijna-sreda/>

Политическата коректност vs. езика на омразата в руската и чешката медийна среда (интервю на доц. д-р А. Ефтимова с проф. д-р Алла Арахангелская) // Newmedia21.eu. Медиите на 21 век: Онлайн издание за изследвания, анализи, критика, 09.03.2016. <<http://www.newmedia21.eu/kritika/politicheskata-korektnost-vs-ezika-na-omrazata-v-ruskata-i-cheshkata-medijna-sreda/>> (13.03.2016).

Евфемизацията и дисфемизацията като езикови проявления на политическата коректност и езика на омразата в медийната реч (въз основа на употребата на номинации за външен вид и възраст) // Езиков свят, Благоевград: УИ „Неофит Рилски“ (под печат)

Публикации в международни издания (и на чужди езици)

Тематизиране на възрастта в жълтата преса // Проблеми на социолингвистиката XI. Езикът във времето и пространството. Материали от Единадесетата международно конференция по социолингвистика, посветена на 100-годишнината от рождението на професор Стойко Стойков, Велико Търново: Знак`94, Т. XI, 2014, 296-302.

Проблемът за евфемизацията на медийната реч в България и политическата коректност // Romanoslavica, Volume 50 (L), Issue 4, București: Editura Universitstii Bucuresti, 2014, 29-50.

Също като: Типология на езиковите средства за евфемизация/ дисфемизация и проблемът за политическата (не)коректност (въз основа на публикации в таблоидната преса) // Славистиката и българистиката днес: въпроси, идеи, посоки. Съст. Маринела Младенова, Михаела Кузмова. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 2015, 610-622.

Степени на евфемизация/ дисфемизация на медийната реч // Проблеми на устната комуникация, Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2016, Т. 10, част II, 24-41.

Детабуизация на медийната реч // Езиковата ситуация – състояние и тенденции. Сборник с материали от Дванадесетата международна конференция по социалингвистика, посветена на 75-годишнината на академик Михаил Виденов, Съст. А. Ангелов, К. Алексова, К. Цанков, К. Исса, Цв. Венкова, Д. Апостолова, И. Гегова. София: Международно социалингвистическо дружество, 2016, Т. XII, 107-114.

Евфемизми за болести в медиите // Международна научна конференция „Българистични четения – Сегед 2015“, Сегедски университет, Унгария, 11–12 юни 2015 г. (под печат)

Етнонимите в медиите (евфемизми и етнофолизми) // Лингвистиката: история, предизвикателства, перспективи. Сборник в чест на 80-годишнината на проф. д-р Иван Кочев. Съставители: Б. Тодорова, Г. Падарева-Илиева. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 2015, 221-229.

O języku poprawnym politycznie - rozmowa Andreany Jeftimovej z Uniwersytetu Sofijskiego z prof. Wojciechem Kajtochem// In: „Galeria. Częstochowski magazyn literacki Literackiego Towarzystwa Wzajemnej Adoracji »Li-Twa«”, lipiec-rzesień 2015, nr 35, s. 48-60 (ISSN 2449-5328).

Political Correctness vs. Offended Language: Международна конференция „Little pleasures: Slavic catalogue“, Cracow, 22-24 October 2015 (под печат)

Доклади на национални научни форуми

Езикът на лъжата в политическия дискурс (анализ на медийните му прояви) // Сборник от ежегодната научна конференция „Епископ-Константинови четения“ на тема: „Контакти и конфликти“, Шумен, 21 – 22 май 2014 г. (дистанционно участие)

Политическият език на лъжата в медиите: Доклад. Научна конференция на секция „Филологически науки“, посветена на 70-годишния юбилей на СУБ, София, 30.09.2014 г.

Специфика на езиковото табу и детабуизация на медийната реч: Доклад. Кръгла маса „Журналистика, пиар, пропаганда. Пожарникари или подпалвачи?“, София, 17.04.2015 г.

Езикът на медиите и на политиците в периода на Прехода // Лекция на ежегодния квалификационен семинар на Асоциацията на учителите по български език и литература (АУБЕЛ). Чифлика, Троян, 28 юни 2015 г.

Езиково табу и детабуизация на медийната реч (номинации за полово и сексуална принадлежност): Доклад. Научна конференция под надслов „Премълчаното“, организирана от Секция „Сравнителни фолклористични изследвания“, ИЕФЕМ – БАН, София, 26 и 27 март 2016 г.

Социолингвистичен поглед към езика на омразата: Дискутант. Представяне на резултатите от проект „Езикът на омраза в България: рискови зони, уязвими обекти“ на Фондация „Медийна демокрация“ и Фондация „Център за модернизиране на политики“, 28 март 2016.

Доклади на международни научни форуми

Тематизиране на възрастта в жълтата преса: Доклад. Единадесета международна конференция на Международното социолингвистическо дружество – София, посветена на 100-годишнината от рождението на професор Стойко Стойков „Езикът във времето и пространството“, София, 26-27 октомври 2012 г.

Устна публична реч (политическа и журналистическа реч): Лекция. Семинар по международен проект „Книжовен език vs. субстандарт“ към програма „Интензивни практики“ по „Еразъм“ във Велико Търново (15.09. – 26.09.2012 г.) с участието на студенти и преподаватели от ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, СУ „Св. Климент Охридски“, Университета в Гранада – Испания, Букурещкия университет – Румъния, Краковския университет – Полша.

Тематизиране на възрастта в жълтата преса: Доклад. Единадесета конференция на Международното социолингвистическо дружество – София, посветена на 100-годишнината от рождението на професор Стойко Стойков „Езикът във времето и пространството“, София, 26-27 октомври 2012 г.

За един езиков механизъм на паметта в популярната преса: Доклад. Традиционна международна научна конференция на ФСлФ на тема: „Езици на паметта в литературния текст“, София, 26-27 април 2013 г.

Медийната реч на Прехода (тенденции в журналистическия и политическия език): Лекция. Актуални научни изследвания по случай Деня на народните будители, Институт по славянски филологии, Ягелонски университет, Краков, Полша, 29 октомври 2013 г.

Устна публична реч (политическа и журналистическа реч): Лекция. Семинар по международен проект „Книжовен език vs. субстандарт“ към програма „Интензивни практики“ по „Еразъм“ във Велико Търново (01.07. – 12.07.2014 г.) с участието на студенти и преподаватели от ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, СУ „Св. Климент Охридски“, Университета в Гранада – Испания, Букурещкия университет – Румъния, Краковския университет – Полша.

Проблемът за евфемизацията на медийната реч в България и политическата коректност: Доклад. International conference „The Days of Slavic Cultures“, to be held at the Department of Russian and Slavic Philology of the University of Bucharest, Romania, October 2–4, 2014.

Типология на езиковите средства за евфемизация/ дисфемизация и проблемът за политическата (не)коректност (въз основа на публикации в таблоидната преса): Доклад. Международна славистична конференция „Славистиката и българистиката днес: въпроси, идеи, посоки“, Благоевград, 16-18 октомври 2014 г. (дистанционно участие)

Степени на евфемизация/ дисфемизация на медийната реч: Доклад. Международна научна конференция под патронажа на Ректора на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ „Проблеми на устната комуникация“, Велико Търново, 7-8 ноември 2014 г.

Езикът на медиите и на политиците от българския преход: Лекция. Институт по журналистика и социални науки, Ягелонски университет, Краков, Полша, 15 май 2015 г.

Политическата коректност в отговор на езиковото табу в медиите: Доклад Дванадесетата международна конференция по социолингвистика „Езиковата ситуация – състояние и тенденции“, посветена на 75-годишнината на академик Михаил Виденов, Съст. А. Ангелов, К. Алексова, П. Кънчева, К. Исса, Д. Апостолова, К. Стоянов, 5-6 юни 2015 г.

Евфемизми за болести в медиите: Доклад. Международна научна конференция „Българистични четения – Сегед 2015“, Сегедски университет, Унгария, 11-12 юни 2015 г. (дистанционно участие)

Етнонимите в медиите (евфемизми и етнофолизми): Доклад. Научна конференция с международно участие „Лингвистиката: история, предизвикателства, перспективи“ по повод 80-годишнината на проф. Иван Кочев, Благоевград, 24-25.09.2015 г.

Political Correctness vs. Offended Language: Международна конференция „Little pleasures: Slavic catalogue“, Cracow, 22-24 October 2015 (дистанционно участие)

Евфемизми за професии – проблеми в рецепцията на българската медийна реч от чужденци: Доклад. VI конференция за южнославянските езици и литератури „Преподаването на южнославянските езици и литератури в днешна Европа“,

организирана от Катедрата по славистика на Философския факултет на Масариковия университет, Семинар по южнославянски филологии и балканистика, Бърно, Чехия, 13 май 2016 г.

Проекти, в рамките на които са проведени изследванията по темата

Политическата коректност в медиите като лингвистичен проблем. Проект по НИС на СУ (Договор за научни изследвания № 011 от 09.04.2014 г.). Ръководител: доц. д-р Андреана Ефтимова. Период за реализация: май – декември 2014 г.

Нецензурната (табуираната) реч в медиите. Проект по НИС на СУ (Договор за научни изследвания №4 от 27.03.2015 г.). Ръководител: доц. д-р Андреана Ефтимова. Период на реализация: април – декември 2015 г.

Популяризиране на резултатите от изследването в медиите

Интервю: Основните политически стилове днес са три – В: Любословие – медия за медиите, 27.02.2014 г., автор: Андрей Велчев

<http://luboslovie.bg/%D0%B4%D0%BE%D1%86-%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BD%D0%B0-%D0%B5%D1%84%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%B8%D0%BC%D0%B0-%D1%82%D0%B0%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D0%B7%D0%B8/>

Дискусия „Реториката на предизборната кампания“ (участници: доц. д-р Андреана Ефтимова, Веселин Методиев, Георги Коритаров) в „Денят започва с култура“ по БНТ, 27.05.2014 г. – <http://bnt.bg/part-of-show/retorikata-na-predizbornata-kampaniya-diskusiya-v-denyat-zapochva-s-kultura>

Участие на доц. д-р Андреана Ефтимова в радио предаването „За думите“ с водещ Венета Гаврилова по програма „Христо Ботев“ на БНР, 23.09.2014 г., 15.05 ч. – на тема: „Възраст и предразсъдъци в медиите“: <http://bnr.bg/hristobotev/post/100461990>

Дискусия „Докъде стига границата на политическата коректност“ (участници: доц. д-р Андреана Ефтимова, Любен Козарев, Бойка Велкова) в „Денят започва с

култура“ по БНТ, 13.10.2014 г. – <http://bnt.bg/part-of-show/doka-de-stiga-granitsata-na-politicheskata-korektnost>

Интервю в предаването „Мисия“ с водещ Илия Вълков по ВІТ, 11.03.2016 г. – на тема: Езикът на омразата: има ли думи табу в медиите?

<http://www.bitelevision.com/ekspert-po-mediien-ezik-nie-sme-mnogo-tolerantni-kam-netolerantnoto-povedenie/>